

Hengelo **toen & nu**

5

JAARGANG 41

In dit nummer o.a. • Hoe het hbo uit Hengelo verdween
• Gebroeders Heerbaart
• Twentekanalen 80 jaar

Hengelo **toen&nu**

is een tweemaandelijks uitgave van de
Stichting Oald Hengel en het
Museum Hengelo.
Beekstraat 51, 7551 DP Hengelo Ov.,
telefoon 074 - 259 42 16,
e-mail: info@museumhengelo.nl
www.museumhengelo.nl
www.twitter.com/museumhengelo
IBAN: NL30 RABO 0104 7906 52
BIC: RABONL2U

Openingstijden museum:
Maandags gesloten
Dinsdag t/m vrijdag van 13.00-17.00 uur
Zaterdag en zondag van 14.00-17.00 uur

Bestuur:
Voorzitter: Gerard van Houweninge
Secretaris: Gerard Jilleba
Penningmeester: Gerard van Houweninge
Leden: Jan van Alsté en
Gerrit ter Welle (PR en communicatie)
email: pr@museumhengelo.nl

Redactie:
e-mail: redactie@museumhengelo.nl
Gerard Jilleba, tel. 06 - 57590058,
Wil Zwienenberg
Sjoerd van der Meulen
Freddy Walhof
Foto-redactie:
email: bschuite@museumhengelo.nl
B. Schuite, tel. 074 - 242 95 74

Donatie:
Minimum donatie: € 25,00 per jaar
Buiten Hengelo (in Nederland)
€ 29,00 per jaar
Buitenland op aanvraag.
Donatie inclusief periodiek 'Hengelo
toen&nu', exclusief deelname aan
excursies, bijeenkomsten werkgroepen.

Opzegging donateurschap dient schriftelijk
of per email te geschieden uiterlijk in de
maand november, email: administratie@museumhengelo.nl

**MUSEUM
HENGEL**

ISSN-nummer 1876-4606
© Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt
door middel van druk, fotocopie, microfilm
of op welke andere wijze ook, zonder
voorafgaande toestemming van de uitgever.

Het volgende nummer van 'Hengelo
toen&nu' zal verschijnen omstreeks
8 december 2016. De kopij voor dit nummer
moet, bij voorkeur via e-mail, uiterlijk
31 oktober 2016 bij de redactie binnen zijn.

Oplage: 1800 exemplaren
Opmaak: Twentie design en dtp, Hengelo
Druk: Drukkerij Roelofs, Enschede

Van de redactie

Na het speciale augustusnummer over de Wederopbouw van Hengelo pakken we de draad van een aantal welbekende onderwerpen weer op. Jos Schwertasek trakteert ons op het slot over de Paul Krugerstraat. Gerrit Welberg beschrijft de geschiedenis van de smederij op de Houtmaat. Gerhard Post blikt terug op de Markegrenzen-activiteiten. En Wil Zwienenberg laat ons weer genieten van haar rubrieken 'Wie, wat, waar, wanneer' en 'Lezers reageren'. In de serie 'Bedrijvigheid in de 20e eeuw komen de Gebroeders Heerbaart aan bod.

Hbo uit Hengelo vertrokken

Centraal staat echter de geschiedenis van het hogere beroepsonderwijs (hbo) in onze stad. Nog niet zo lang geleden was Hengelo dé stad voor het hbo in Twente. Dat is eerder beschreven in het februari-nummer 2015 van ons blad. Nelly van Puijenbroek en Sjoerd van der Meulen hebben zich verdiept in die geschiedenis. In twee uitgebreide artikelen beschrijven zij het ontstaan, de ontwikkeling en het vertrek van al het hbo uit Hengelo: hts, hls, sociale academie, pabo, fysiotherapie, gezondheidszorg. Welke krachten hebben daarin een rol gespeeld? We zijn benieuwd naar reacties op deze artikelen. Bent u betrokken geweest bij de fusies? Laat het ons weten. Maar ook zijn we benieuwd naar ervaringen van toenmalige studenten. Hoe hebben zij hun opleiding en het studentenleven in Hengelo ervaren?

150 jaar HighTech Twente

C.T. Stork heeft de basis gelegd voor het industriële karakter van Twente. Daar plukt de regio nog steeds de vruchten van. In 2018 is het 150 jaar geleden dat Stork zijn machinefabriek startte. Ons museum wil dat niet ongemerkt voorbij laten gaan. Samen met een groot aantal enthousiastelingen en instellingen wordt aan een bijzondere invulling van dit jubileumjaar gewerkt. Als voorbereiding daarop organiseert het museum een drietal inloopmiddagen voor oud-medewerkers van Stork, Dijkers en andere Twentse industrieën. We zijn benieuwd naar ervaringen, documenten, foto's. Die kunnen we wellicht gebruiken voor een boek en een documentaire, waaraan achter de schermen al wordt gewerkt. Zie de aankondiging elders in dit nummer. Reacties zijn welkom.

In dit nummer

Hoe het hbo uit Hengelo verdween	135
Museum Hengelo: tentoonstelling over 'misschien wel de mooiste kanalen van Nederland'	138
De smederij op de Houtmaat	140
Schoolagenda ULO Woolde 1966-67	146
De straat waarin wij wonen	148
Transport- en grondverzetbedrijf Gebroeders Heerbaart	153
Markegrenzen in Hengelo (VII)	156
Wie, wat, waar, wanneer?	158
Lezers reageren	160
Uit het puin gelicht	163

Foto omslag: *Sculptuur anno 1984 bij de toenmalige hts aan de Dennenbosweg. Nu locatie van de Bataafse Kamp.*

Voor onze activiteiten: zie www.museumhengelo.nl

Wat willen we hiermee bereiken

- het zichtbaar en beleefbaar maken van de wederopbouwwijken
- de wijkbewoners bewust maken van het feit dat ze in een bijzondere wijk wonen
- aandacht vragen voor de geschiedenis van Hengelo
- een gevoel van trots onder de inwoners van stad en wijken creëren en meer betrokkenheid stimuleren
- de bijzondere identiteit van Hengelo als wederopbouwstad uitdragen en de stad daarmee bij een breed publiek (ook buiten de stad) onder de aandacht brengen

Hoe willen we dat doen

Het is de bedoeling zoveel mogelijk groepen te bereiken en te betrekken. Aandacht wordt gegenereerd met een breed scala aan activiteiten. Het publiek kan hiervan kennisnemen via diverse communicatiemiddelen en de media. Expliciete aandacht gaat uit naar de wijkbewoners van de desbetreffende wijken. Hiervoor is contact gelegd met de lokale woningcorporatie Welbions, met Wij-kracht, met bewonersoverleggroepen en met individuele bewoners.

De bewoners van de wederopbouwwijken zijn in 2016 de primaire doelgroep. Verder hopen wij zoveel mogelijk andere mensen te interesseren in de stad en buiten de stad.

Landelijk voorbeeld van wederopbouw

De architectuur van Hengelo wordt zelden op waarde geschat. Toch wonen we in een stad met interessante bouwkunst. Die is historisch gezien zelfs zó bijzonder, dat de binnenstad en de wijk Klein Driene deel uitmaken van een select gezelschap: dertig door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed aangewezen gebieden die van speciale betekenis zijn voor de wederopbouwperiode van Nederland. Hengelo heeft dus zelfs twee van zulke gebieden! Maar Hengelo heeft over de hele stad verspreid straten, buurten en wijken uit de wederopbouwperiode. Zoals 't Kotte, de zeeheldenbuurt, de Groenstrook, het Engelse dorp, de Sterrenbuurt, de Achterhoekse Molenweg, Veldwijk Noord en Zuid, Tuindorp Zuid en nog veel meer. Met meer uitleg over de geschiedenis en de architectuur van de Hengelose wijken, krijg je meer begrip voor het uiterlijk van de stad. Misschien vind je het dan nog niet mooi, maar snap je wel waarom Hengelo er zo uitziet en voel je je meer betrokken bij wat er gebeurt. Misschien ben je er zelfs trots op om in een stad of wijk met een dergelijke historie te wonen. Om het met Cruyff te zeggen: het ziet het pas als je het begrijpt.

Activiteiten

De hele maand september zijn er activiteiten, in de binnenstad maar vooral in de wijken.

Gekozen is voor de aanpak dat de stad is opgedeeld in 4 gebieden en de binnenstad.

Elke week wordt speciaal aandacht besteed aan een van die gebieden.

Week 35: 1 t/m 3 september : de binnenstad

Week 36: 5 t/m 10 september : Klein Driene en Noord

Week 37: 12 t/m 16 september: Hengelose Es.

Week 38: 19 t/m 23 september: Weidedorp, Woolde en Wilderinkshoek

Week 39: 26 september t/m 1 oktober: Berflo Es, Veldwijk en Anninks-Nijhofshoek.

Op 10 september is het de **Open Monumenten Dag**. In de hele stad wordt dan aandacht besteed aan de iconen en

symbolen van de stad, zoals de watertoren, het arboretum in Klein Driene, het Piet Blom museum, de Lambertusbasiliek en het badhuis van Tuindorp 't Lansink.

Op 24 september is het nationale **Burendag**, die verspreid over de stad wordt gevierd.

Informatie

Er zijn twee websites www.erfgoed-hengelo.nl voor het programma en algemene informatie en www.wederopbouwhengelo.nl voor verhalen

en foto's van Hengeloërs. Er zijn links naar diverse websites, onder meer gemeente Hengelo en Museum Hengelo.

Het e-mailadres is info@erfgoed-hengelo.nl,

het twitter account is [@erfgoed074](https://twitter.com/erfgoed074) en

facebook is www.facebook.com/erfgoed074

Ook via de media krijgt u informatie: *TC Tubantia*, *RTV Hengelo*, *Hengelo's Weekblad*. *TC Tubantia* verzorgt in de maanden juli en augustus een serie artikelen en landelijke erfgoedtijdschriften ontvangen informatie en documentatie. Daarnaast maken we posters en verspreiden we flyers en folders.

Wij hopen u op veel activiteiten te ontmoeten en wensen u met dit speciale nummer veel leesplezier. Uw opmerkingen ontvangen wij graag op info@erfgoed-hengelo.nl

Opleidingen getroffen door Haagse hervormingsdrift

Hoe het hbo uit Hengelo verdween

Sjoerd van der Meulen, Nelly van Puijenbroek

Begin jaren tachtig van de vorige eeuw had Hengelo zes opleidingsinstituten, die hoger beroepsonderwijs aanboden. Verschillende opleidingen vielen niet vanaf het begin in die categorie, maar werden in de loop der jaren als dusdanig gekwalificeerd. Hierbij veranderde ook vaak de naam van de opleiding. Nog in datzelfde decennium begon de uittocht van het hbo uit de metaalstad. Een gevolg van de door het ministerie van Onderwijs verordende operatie STC (schaalvergroting, taakverdeling en concentratie). In 2015 verliet de katholieke pabo Edith Stein als laatste hbo-instelling Hengelo. Een terugblik op de vershraling van het onderwijs in Hengelo.

De verhuizing van het technisch hbo naar Enschede is exemplarisch voor wat er met de diverse opleidingen in Hengelo gebeurde. We spraken erover met de heer G.J. Bartels die vanaf het begin in 1956 als administrateur bij de school was betrokken en Bill Middelbos die in 1971 in dienst trad van de HTS Hengelo en er vanaf 1984 directeur was.

Katholiek initiatief

Enkele katholieke notabelen nemen het initiatief voor het technisch hoger onderwijs in de metaalstad. In 1953 vindt er een bijeenkomst plaats om tot het stichten van katholiek ambachtelijk hoger onderwijs in Twente te komen: een R.K. M.T.S.

Belangrijke personen zijn de heer Engelbertink uit Oldenzaal (Tweede Kamerlid voor de KVP), de aannemers Vos en Reef, en Jan Niers, de latere commissaris van de Koningin en toen nog gemeenteraadslid in Hengelo voor de Katholieke Volkspartij.

De mts start augustus 1956 met de studierichtingen 'bouwkunde' en 'weg- en waterbouw'. De school valt onder de Nederlandse Katholieke Schoolraad (NKSR), het bevoegd gezag ligt bij de Stichting voor Technische Vorming in Twente.

De oprichting van de mts in Hengelo is zeer tegen het zere been van Enschede, zo blijkt uit de behandelingen van de onderwijsbegroting in 1955 in de Tweede Kamer. Een aantal

Het plastiek aan de Dennenbosweg vanuit een ander perspectief

Kamerleden herinnert de minister eraan dat vestiging van de mts in Hengelo nogal wat onvrede heeft veroorzaakt in de textielstad. Zij vragen daarom of hij wat haast wil maken om ook Enschede zo'n opleiding te gunnen.

Verbreding van het aanbod

Met ingang van 1 maart 1957 wordt de aanduiding MTS omgezet in HTS. Hoewel twee Twentse aannemers tot de initiatiefnemers van de school horen, blijft de groei achter bij de verwachtingen. Het bestuur van de hts wil daarom graag uitbreiden en dient een aanvraag in om in 1967 te mogen starten met een afdeling Chemische Technologie. Dit mede onder invloed van Stork Chemie, AKZO, Servo en de Technische Hogeschool Twente.

De Hogere Textielschool Enschede, de neergang van de textiel is dan al zichtbaar, dient een zelfde soort aanvraag in en beide worden gehonoreerd, op één dag. In overleg met het ministerie van Onderwijs en Wetenschappen worden afspraken gemaakt over de onderwijskundige invulling, een soort *gentlemen's agreement*. Enschede zal zich op de meer praktische chemische technologie richten, Hengelo op de theoretische opleiding en de laboratoriumtechnieken. Deze opleiding werkt nauw samen vanuit de metaalstad met de Technische Hogeschool Twente (later Universiteit Twente).

Verdere uitbreiding

Tegelijkertijd begint in Hengelo een School voor Laboratoriumonderwijs (svl) die net als de hts deel uit maakt van de Stichting voor Technische Vorming in Twente. De svl verzorgt zowel opleidingen op hbo-, als op mbo-niveau. De studierichtingen zijn Analytisch Chemisch, Organisch Preparatief en Medisch (speciaal voor ziekenhuislaboratoria). Deze opleidingen namen de plaats in van de avondscholen en interne opleidingen van de Twentse ziekenhuizen, die tot dan deze cursussen verzorgden.

"Die opleidingen die groeiden als kool," vertelt Bill Middelbos over de nieuwe loot een de hts-stam. Het succes van de opleidingen blijkt niet alleen uit de grote vraag naar afgestudeerden, maar ook uit de kwaliteit. "Een stuk of vijf, zes studenten zijn later hoogleraar geworden," zegt Middelbos.

De school maakt onder leiding van directeur Korsten een geweldige groei door. De heer Bartels geeft als illustratie wat studentenaantallen. "In 1967 hadden we 200 studenten bouwkunde. Met de chemie erbij waren dat in 1969 500 studenten en in 1984 hadden we 1300 studenten aan de hts en de Hogere Laboratorium School en 400 aan de mbo-tak."

Eindelijk van hout naar steen

Die groei heeft wel als gevolg dat de huisvestingsproblemen nijpend worden. Het houten noodgebouw aan de Sloetsweg wordt regelmatig uitgebreid, totdat in januari 1983 eindelijk begonnen wordt met de sloop van 'de houten keet' en de nieuwbouw van start gaat. Bouwkunde en Weg- en waterbouw vinden tijdelijk een onderkomen aan de Hooistraat. Gelukkig kan de school voor de chemietak terecht op Drienerlo waar de Universiteit Twente op dat moment nog ruimte over heeft. "Dat was ideaal," zegt Middelbos. "We maakten gebruik van elkaars collegezalen, overlegruimten en magazijnvoorzieningen. Ook voor stages en afstudeerprojecten waren de zeer korte verbindingen tussen onze docenten en de UT-begeleiders zeer vruchtbaar. Ook konden we gebruikmaken van geavanceerde apparatuur van de UT waar we anders aan toe zouden komen."

De opening van de nieuwbouw vindt begin november 1984 plaats. Bij de nieuwbouw wordt via de 1%-regeling een sculptuur geplaatst.

School voor Maatschappelijk Werk

Op 13 februari 1946 bericht burgemeester Van der Dussen aan de directeur van de School voor Maatschappelijk Werk in Amsterdam positief te staan tegenover een vestiging in Hengelo.

De Amsterdamse school (opgericht in 1899) neemt na de oorlog het initiatief tot het oprichten van scholen voor maatschappelijk werk in de regio. Het doel is om de overgang te bewerkstelligen van vrijwillig uitgevoerde charitas naar een beroep met een meer onderbouwde aanpak. In Hengelo speelde hierbij mejuffrouw Hartstra een belangrijke rol. Zij was afgestudeerd aan de Amsterdamse school en in Hengelo werkzaam als inspectrice woningtoezicht. Ook is zij dan actief in het sociale vrijwilligerswerk.

De School voor Maatschappelijk Werk Twente opent op 9 oktober 1946 officieel haar deuren aan de Grundellaan 17. Aan de school is een internaat verbonden met een beperkt aantal plaatsen. Hoewel de opleiding zowel voor mannen als vrouwen bedoeld is, bestaat de eerste lichting uit 16 vrouwen, waarvan 14 intern.

Uit een publicatie uit 1947 blijkt, dat de Twentse school opleidt tot maatschappelijk hulpbetoon, volksontwikkeling-jeugdwerk, kinderverzorging, kinderbescherming, woning-opzicht, maatschappelijk werk ten platte lande.

In 1955 wordt er gestart met de urgentie-opleiding. Een vorm van deeltijdonderwijs voor mensen die in de praktijk al een functie hebben in het maatschappelijk werk, maar nog niet theoretisch onderlegd zijn. Een jaar later wordt deze opleiding ook door het ministerie gesubsidieerd.

Opwaardering van de opleiding

Door ruimtetekort is ondertussen het internaat opgeheven voor extra leslokalen.

Per 1 juli 1959 verandert de naam van de school in Sociale Academie Twente, algemene opleiding voor maatschappelijk werk. Het jaar daarop wordt de opleiding dan vier jaar.

Ondanks de naam 'academie' valt de opleiding tot maatschappelijk werk tot 1963 onder het middelbaar nijverheidsonderwijs. Pas in dat jaar wordt het een hbo-opleiding.

Er zijn dan vier studierichtingen:

- Maatschappelijk werk (algemeen, ziekenhuis, kerkelijk, e.a.)
- Kinderbescherming/reclassering
- Personeelswerk/bedrijfsmaatschappelijk werk
- Sociaal-cultureel werk (buurthuizen, opbouwwerk).

Afstoten en uitbreiden

Zowel bij de Sociale Academie Twente als bij de Katholieke Sociale Academie (Enschede) worden cursussen gegeven aan mensen in beroepen, waarin je maatschappelijke problemen tegenkomt, zoals wijkverpleegsters. In 1968 starten de academies samen met de opleiding

'verpleegsters in de maatschappelijke gezondheidszorg'. In 1978 wordt dit de zelfstandige opleiding Twentse Academie voor Gezondheidszorg.

Al jaren verzorgt de Sociale Academie Twente meerjarige cursussen voor kinderbescherming A en B. Als daarnaast de vraag komt naar een mbo-opleiding voor inrichtingswerk en cultureel werk/opbouwwerk wordt in 1972 ook hiermee gestart.

Toch nog nieuwbouw

Door de voortdurende groei is het gebouw aan de Grundellaan, ook na de verbouwing en uitbreiding van 1962, allang niet meer toereikend. In 1974 wordt er een bouwcommissie ingesteld. Maar als er in 1978 nog steeds niets gebeurd is, komt er een grote protestactie van zowel de studenten als de docenten bij de Waarbeek. Uiteindelijk kan men in 1982 de nieuwbouw aan de Sportlaan Driene betrekken.

Ondertussen start de Rijksoverheid met de STC-operatie (schaalvergroting, taakverdeling, concentratie) en krijgen we in 1986 de Wet op het hbo. Dit heeft grote gevolgen; ook de Sociale Academie ontkomt niet aan de STC-operatie.

(wordt vervolgd)

Ingang Sociale Academie aan de Grundellaan

Museum Hengelo: tentoonstelling over 'misschien wel de mooiste kanalen van Nederland'

Nieuwsbericht van Rijkswaterstaat van 8 augustus 2016

Tachtig jaar geleden werd op 6 mei 1936 de hoofdtak van het Twentekanaal, van de IJssel bij Zutphen naar de haven in Enschede, geopend. Een bijzonder moment, waaraan jaren van lobby vooraf zijn gegaan.

Het kanaal werd een waterweg met een boeiend verleden en een grote toekomst. Ter ere van het jubileum organiseert Museum Hengelo in september en oktober een tentoonstelling in de CREA-zaal, naast het HEIM te Hengelo. Kom meer te weten over de aanleg, de (economische) ontwikkeling en de verschillende functies van de Twentekanalen. En over de geplande werkzaamheden waardoor deze Twentse kanalen hun belangrijke logistieke positie, zowel landelijk als binnen het Europese vervoersnetwerk, stevig verankeren.

Gerard van Houweninge, bestuursvoorzitter van Museum Hengelo, organiseert de tentoonstelling en vertelt over zijn liefde voor de Twentekanalen.

'Met liefde en toekomstvisie ontworpen'

Het idee voor een tentoonstelling ontstond na een reportage van RTV-Oost over de aanleg van het jubilerende hoofdkanaal in de jaren dertig en de geplande verruimingswerkzaamheden van Rijkswaterstaat nu tachtig jaar later. Van Houweninge werd hier onder andere voor geïnterviewd. Sinds zijn afstuderen in 1968 in Delft, in de Weg en Waterbouwkunde, is zijn passie voor waterbouwkundige werken gegroeid. Hij raakt niet uitgepraat over alle mooie waterwerken in Nederland. De Twentekanalen hebben een speciaal plekje in zijn hart.

Van Houweninge: 'Ik heb lange tijd in het water gezeten. Ik heb bijvoorbeeld twaalf jaar voor Rijkswaterstaat gewerkt. Maar ik ben ook anderhalf jaar projectleider in Zuid Korea geweest. Ik heb daar gewerkt aan het ontwerp en de bestekvoorbereiding van een groot spuisluizencomplex (Nakdong Barrage). Sinds 2001 ben ik betrokken bij de Combi Terminal Twente, waar mijn passie voor de Twentekanalen is ontstaan. Ik vind het misschien wel de mooiste kanalen van Nederland. Met liefde en toekomstvisie ontworpen en een mooie architectuur van de bruggen en sluis- en gemaalcomplexen.'

Lobby

De Twentekanalen zijn aangelegd na lobby van onder andere de Enschedese textielindustrie,' vertelt Van Houweninge. 'Zij wilden hun steenkool en katoen sneller en

Gerard van Houweninge, bestuursvoorzitter Museum Hengelo, is een gepassioneerd verteller over de Twentekanalen.

goedkoper over water kunnen vervoeren in plaats van over de weg en via het spoor. Er waren wel waterwegen in Overijssel, zoals de Regge en de Vecht, maar niet naar het hart van Twente, waar veel textiel-, metaal- (Stork) en elektrobedrijven (Heemaf, Hazemeijer) waren gevestigd. Het Zuiden, kreeg in negentiende eeuw al kanalen en was politiek interessanter, omdat de bevolkingsomvang en dus het aantal kiezers daar groter was.'

Grote namen

'De aanleg van de hoofdtak van de Twentekanalen had het beoogde effect,' vervolgt Van Houweninge. 'De transportkosten van katoen daalden met 25%. Het kanaal trok bovendien al gauw ook grote bedrijven aan uit andere sectoren, zoals de Koninklijke Nederlandsche Zout Industrie (nu AKZO-NOBEL). Zij verhuisden na de aanleg hun pand van Boekelo naar Hengelo aan het kanaal. Ook bedrijven met bulktransport van zand en grind, kunstmest en landbouwproducten vestigden zich, evenals diverse beurtvaartrederijen. Zij vervoerden, vracht en op vaste tijden op een vast traject.'

'Met bedrijven als Stork kreeg het kanaal ook al een rol in het internationale transport. Stork vervoerde via het Twentekanaal onder andere hijskranen, ketels en machines voor de suikerindustrie in het voormalig Nederlands Indië.'

Groei

Van Houweninge: 'Inmiddels is er veel veranderd. De textielindustrie langs de Twentekanalen is grotendeels verdwenen. Alleen Ten Cate is nog prominent aanwezig. De metaal- en elektrobedrijven zijn er sinds de aanleg en doen het, hoewel in omvang sterk afgenomen, nog altijd goed. Inmiddels zijn er vooral ook veel kennisintensieve bedrijven bijgekomen dankzij de Universiteit Twente. Ik ben benieuwd welke ontwikkelingen er zullen zijn na de verruiming van de Twente-

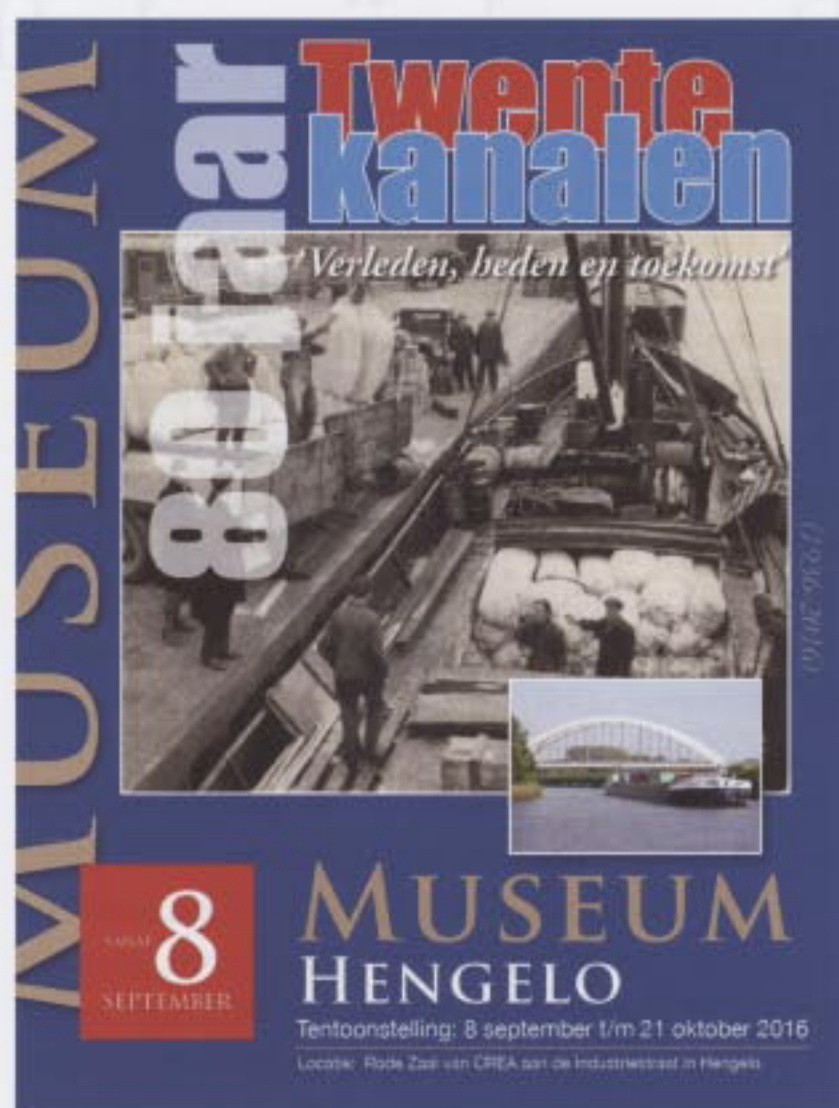
kanalen en de bouw van een tweede sluis bij Eefde. De kanalen zijn na 2020 toegankelijk voor grotere schepen (klasse Va). Vervoer over water is dan nog aantrekkelijker. Twente heeft nog voldoende ruimte voor groei langs het kanaal. Dat maakt de regio zo interessant. Dat en de logistieke positie naar het achterland van Nederland en naar Oost-Europa.'

Tentoonstelling vanaf 8 september 2016

De tentoonstelling over het verleden, heden en de toekomst van de tachtigjarige Twentekanalen kunt u bezoeken vanaf donderdag 8 september tot en met vrijdag 21 oktober 2016. In de Rode Zaal bij CREA (Esrein 9, Hengelo; ingang naast het Hengelo's Educatief Industrie Museum/ Dikkersgebouw). De zaal is maandag tot en met vrijdag en zondag geopend tussen 13.00 en 17.00 uur. De toegang is gratis.

De tentoonstelling wordt georganiseerd door Museum Hengelo, Rijkswaterstaat, Combi Terminal Twente, Havenbedrijf Twente, waterschappen Vechtstromen en Rijn en IJssel en gemeenten Enschede en Hengelo hebben inhoudelijke bijdragen geleverd.

Voor actuele informatie over de vernieuwing van het Twentekanaal en de bouw van een tweede sluis bij Eefde, zie <http://www.rijkswaterstaat.nl/water/projectenoverzicht/twentekanalenverruimen-vaarweg/index.aspx>

Museumbericht

2018: 150 jaar HighTech in Twente Op de schouders van C.T. Stork

Middagen voor oud-medewerkers Stork, Dikkers en alle andere Twentse industrieën

Dit najaar zijn drie middagen gereserveerd om (oud-) medewerkers Stork, Dikkers en alle andere Twentse industrieën in het Museum Hengelo te verwelkomen. Het museum nodigt hen uit om verhalen, foto's en documenten mee te nemen over hun ervaringen tijdens hun werkzame lelogoven. Hun inbreng kan nieuwe informatie opleveren over de geschiedenis van de Twentse industrie. En als basis dienen voor een nieuw boek en een documentaire over 150 jaar Stork en de Twentse industrie en samenleving.

Data

De middagen vinden plaats op drie woensdagen, vanaf 14.00 uur, in het Museum Hengelo, aan de Beekstraat: 28 september, 2 november, 16 november

150 jaar HighTech in Twente

In 2018 is het 150 jaar geleden, dat C.T. Stork zijn machinefabriek in Hengelo startte. Daarmee legde hij de basis voor de industriële revolutie in Hengelo en Twente. Hij behoort met voorsprong tot de founding fathers van de Nederlandse industrie en de daarvan afgeleide zakelijke dienstverlening. Zonder deze gedreven ondernemer en zijn nazaten was Hengelo niet uitgegroeid tot een bloeiende metaalstad met een bijzonder sociaal karakter. Geleidelijk ontstond een vernieuwend industrieel klimaat, waar we tot op heden de vruchten van plukken. Hightech-regio Twente heeft niet voor niets een ondernemende en innovatieve universiteit, hbo en mbo en dito bedrijven! Dat biedt een uitgelezen mogelijkheid Hengelo en Twente, zijn geschiedenis, heden en toekomst te promoten. 2018 willen we tot HighTech-jaar verheffen. Twente-breed wordt het initiatief omarmd.

Nadere inlichtingen:

Museum Hengelo, Gerard Jilleba,
g.w.jilleba@kpnplanet.nl, 06 57590058

De smederij op de Holtmaat

G. Welberg

Rond 1600 was er sprake van één erf Holtmaat. Zoals eerder in ons blad is beschreven, waren er zestig jaar later twee eigenaren. In de loop van de daarop volgende tachtig jaar hebben zich op de oorspronkelijke plaats Holtmaat vier gezinnen gevestigd die bij de volkstelling van 1748 met name worden genoemd. Dat maakt het moeilijk om exact vast te stellen wie op welk erf is komen te wonen. We proberen eerst dat deel van de Holtmaat te volgen, waarin een smederij was gevestigd. Erfvolger daarvan was Hermen ter Holtmaete. Hij was immers universeel erfgenaam volgens het opgemaakte testament van 18 maart 1699 dat door zijn vader Roleff en zijn 2^e vrouw Anne Nijhuis was opgemaakt. Naast het 'halve huijs de Holtmaat' erfde Hermen bovendien 'de geheele smitte en daertoe gehoirende gereedschap'.

Schrijfwijze

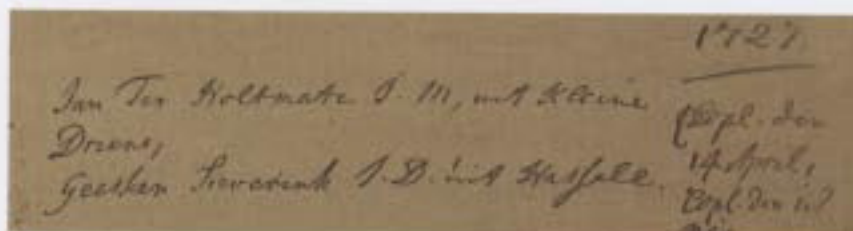
Vanwege de steeds verschillende voorkomende schrijfwijzen van Holtmaat, ter Holtmate etc. in de documenten gebruiken we in het vervolg steeds de naam '(ter) Holtmaat'.

Huwelijken

De erfvolger Hermen Rolofzen ter Holtmaat was al op 19 juni 1692 gehuwd met een jonge vrouw uit Klein Driene, Geesken Rolofsen Swaferinck, van het erf Zwavert. Hun zoon Johannes nam de zaak over. Hij huwde drie keer. Het is al vaker ter sprake gekomen dat hetzelfde huwelijk soms twee of zelfs drie keer ingeschreven kan zijn. Het is dan uit genealogisch oogpunt natuurlijk aardig om alle huwelijken op te sporen van dezelfde persoon, ook al voor mogelijke extra informatie, want zo eenduidig waren pastoors en dominees niet.

Het eerste huwelijk van Johannes komen we twee keer tegen;

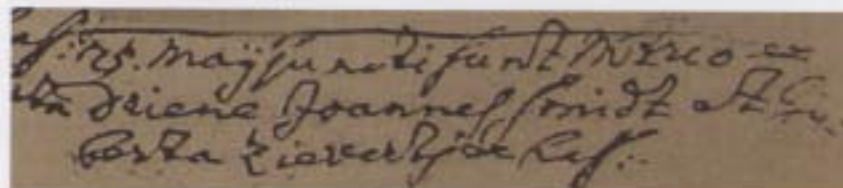
- 1^e voor de dominee in Oldenzaal, hij noteerde het volgende op 18 mei 1727;

1727
Jan Ter Holtmaat 21 M, uit Driene
Geesken Swaferinck 18 J. uit Hasselo.
14 April, 1727

Jan ter Holtmaat jonge man uit Klein Driene met Geesken Sieverink jonge dochter uit Hasselo'.

- 2^e De pastoor in Deurningen schrijft hetzelfde huwelijk in op 25 mei d.a.v. als 'Uit Driene, Joannes Smidt en Gijsberta Zieverts uit Hasselo'. De pastoor gebruikt dus het beroep 'Smit' als familienaam.

Hermen Rolofzen ter Holtmaat
wed. van Geesken Siverinck
met Aaltjen ter Haar
j. d. 5 Sept. 1733

Het tweede huwelijk van Hermen Rolofzen ter Holtmaat kunnen we zelfs drie keer terug vinden.

- 1^e voor de dominee van Hengelo:

Op 9 augustus 1733; 'Jan ter Holtmaat, weduwnaar van Geesken Siverinck, met Aaltjen ter Haar jonge dochter uit Aersele. Attestie gegeven nae Oldenzaal 5 september'.

- 2^e ook in het Ned. Herv. trouwboek van Oldenzaal komen we dit huwelijk tegen. De dominee noteert op 6 september 1733; 'Jan ter Holtmaat, weduwnaar uit Klein Driene en Ale ter Haar jonge dochter uit Asel gericht Delden'.

- 3^e Ook nog een keer ingeschreven door de pastoor van Deurningen: 7 september 1733; 'Joannes Smit, weduwnaar in Driene en Aleidis ter Haar uit Zenderen.

Het was gebruikelijk om de huwelijken in te schrijven voor de dominees van de gerichten waarin het bruidspaar woonde. Omdat Aleida uit Zenderen c.q. Azelo afkomstig was, zou de dominee van Borne hen in zijn trouwboek ingeschreven moeten hebben. Maar ze zou ook uit Azelo afkomstig kunnen zijn. En dan is het trouwboek van Delden weer interessant, want Azelo hoort bij het gericht Delden. In beide boeken komt de inschrijving niet voor. Onduidelijk is waarom dit huwelijk in Hengelo is ingeschreven. Waarschijnlijk is dat gebeurd, omdat Aleida in Hengelo werkzaam is geweest. Jan of Joannes ter Holtmaat kwam uit Klein Driene; dus het huwelijk moest ook in Oldenzaal ingeschreven worden. Omdat de mogelijkheid bestond om 'Rooms' voor de kerk te trouwen vinden we het huwelijk ook nog eens in Deurningen terug.

Opmerkelijk zijn de verschillende schrijfwijzen van de namen waarbij opvalt, dat Jan voor de dominee 'ter Holtmaat' heet en voor de pastoor 'Smit'. Voor ons juist een indicatie dat we hier te maken hebben met de opvolger van de smederij op de Houtmaat.

Jan ter Holtmaat huwde drie keer. Nu nog even kijken wat de dominee in Oldenzaal van het derde huwelijk opschrijft en hoe de pastoor het huwelijk noteert.

1^e NH Trouwboek Oldenzaal:

4 april 1742; Jan ter Holtmaat, weduwnaar van Ale ter Haar uit Klein Driene en Swenne Bus, weduwe van Lubbert Pallas uit Rossum'.

2^e RK Trouw Deurningen;

7 april 1742; Joannes Smit ter Holtmaat, weduwnaar en Susanna, weduwe Pallast in Driene.

Swenne is de voornaam die gebruikt wordt in de N.H. doop- en trouwboeken, voor de R.K. doop- en trouwboeken wordt voor deze naam altijd Susanna gebruikt. Ook zien we dat de pastoor weer de naam Joannes Smit ter Holtmaat gebruikt.

Testament

Ook het derde huwelijk van Joannes of Jan ter Holtmaat heeft niet lang geduurd. Al op 28 mei 1744 verklaart de verwalter richter van Oldenzaal, J.H. Hulsken, dat hij verzocht is om naar het huis van Jan ter Holtmaat in Klein Driene te komen. Hij trof daar de man 'gesont maar de vrouw seer swak van licham' maar het was de rechter gebleken dat zij 'haar verstaant en memorie volkomen magtig' was. Het echtpaar verklaarde 'niet willende van hier te scheiden voor en alleer (overdenkende beide de brosheidt des levens, de sekerheid des doots en de onsekere ure van dien) over haar tijdelijke goederen te hebbe gedisponeert'. Daarna stelden zij elkaar als universeel erfgenaam van hun bezittingen waarover ze naar welgevallen konden beschikken.

Lang zal Swenne daarna niet meer geleefd hebben, want bij de volkstelling van 1748 zien we Jan ter Holtmaat Smit genoteerd met een Maria als vrouw/huisgenoot. Merkwaardig daarbij is de aanduiding 'daghuurder'. Waarschijnlijk is de aanduiding 'smit' bedoeld om onderscheid te maken met de andere drie Houtmaatbewoners. Vanwege de aanduiding 'daghuurder' zal hij het beroep van smid wel niet meer hebben uitgeoefend maar hij zal zijn brood verdiend hebben als daghuurder bij de boeren. Wat we met Maria als huisgenoot aan moeten, is moeilijk te zeggen; de trouwboeken waarin een huwelijk zou moeten staan tussen Jan/Johannes ter Holtmaat en een Maria zijn niet te vinden.

De vierde generatie

Uit het eerste huwelijk van Joannes is op 7 juni 1730 een kind (het enige) geboren met de naam Hermannes, vernoemd naar zijn opa. Uit het tweede huwelijk zijn nog geboren Gerardus (1734), Gisberta 1736), nog een Gisberta (1737) en een Wernerus (1738). Het derde huwelijk is kinderloos gebleven.

Hermannes uit het eerste huwelijk trouwt voor de pastoor in Deurningen op 2 juli 1755 met Hermina ter Haar, beiden in Driene. Nu is dat in die tijd geen bekende naam in Groot- en Klein Driene, maar deze jongedame kan er werkzaam zijn geweest. Bovendien was de grootvader van Hermannes gehuwd met Aleida ter Haar en die kwam uit Azelo. Het huwelijk van Hermannes en Hermina is voor een check helaas in de trouwboeken van Oldenzaal niet te vinden vanwege een hiaat over de jaren 1750 t/m 1757. Ook in het Deldense trouwboek is het huwelijk niet te vinden. Deze controle is zinvol omdat de grootmoeder van Hermannes, Aleida ter Haar, immers uit Azelo kwam en een relatie tussen beiden zou dan geen verrassing zijn.

Hypotheek

Op 10 november 1761 leende Hermen ter Holtmaat 400 gulden van Mattheus Nijhof tegen 3% rente. Als onderpand stelt Hermen 'zijn eigen toebehorende geregte vierde part van het goed de Holtmaat genaamt met alle onderhorige landerijen behuisinge, regt en geregtigheden van dien, gelegen in Drijne'. Op verzoek van Hermen, 'als niet schrijven kunnende' tekende en zegelde de verwalter richter van Oldenzaal Hendrik Jan Bos en zijn assistent Jurrian Engelbert Krop de opgemaakte akte.

Handwritten tax overview of smid Hermen Holtmaat from 1765. The text is written in cursive and lists various taxes and their amounts in stuivers and penningen.

Belastingsoort	Bedrag
Vuursteden	15 - 0
Gemaal	18 - 0
Geslacht	9 - 0
Dienstbodengeld	10 - 0
Landbeesten	14 - 0
Totaal	4 - 6 - 0

Het belastingoverzicht van 'smit Hermen Holtmat

Belastingen

Uit 1965 is een register van klein Driene bewaard gebleven waarin de bewoners genoteerd zijn voor enkele belastingsoorten.

Ook smid Hermen Holtmaat moest betalen:

- Vuursteden	15 stuiver (belasting op elke schoorsteen in een woning)
- Gemaal	18 stuiver (idem op het gemalen graan)
- Geslacht	9 stuiver (idem op het vee dat is geslacht)
- Dienstbodengeld	10 stuiver (idem op meiden en knechten)
- Landbeesten	1 gld. 14 st. en 8 penningen (belasting op het vee)

marcel wilderink architect

interieur bouwmanagement
enschedesestraat 198
074 2429931

www.wilderink.nl

PROFESSIEONEEL SCHILDERWERK MET OOG VOOR DETAIL

DE KONING SCHILDERS

NIEUWBOUW EN
ONDERHOUD VOOR:

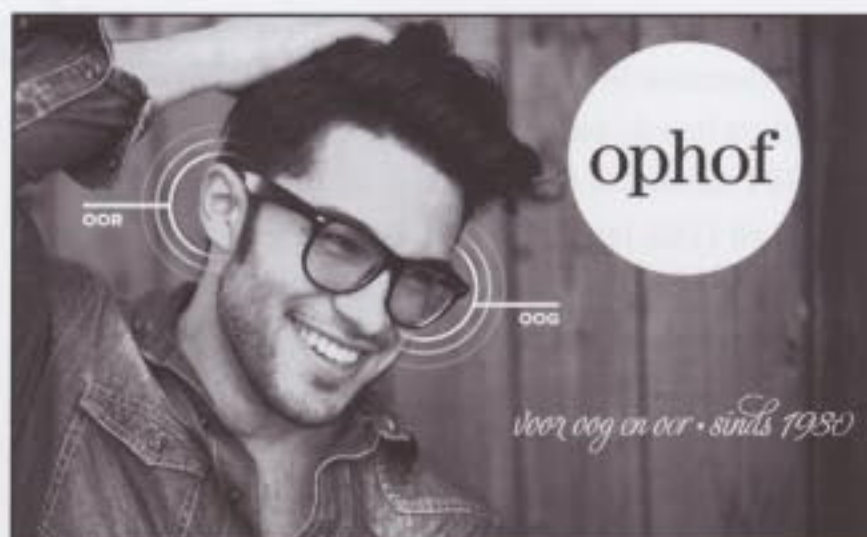
- Particulier
- Woningbouw
- Utiliteitsbouw
- Industrie

OOK HET
ADRES VOOR:

- beglazing
- vloer-, wand- en
raambekleding
- kleur- en
technisch advies

100
De Koning Schilders
1906 - 2006

Hassinkweg 9, Hengelo.
Telefoon: 074-2913692.
E-mail: koning@introweb.nl

ophof

voor oog en oor • sinds 1980

**HOUTHANDEL
SCHARENBOURG**

Ganzebosweg 335
7548 PT Boekelo
Tel. 074-3676253
Fax 074-3676611
Autotel. 06-53394623

E-mail: houthandel@scharenborg.com

www.scharenborg.com

Café – Restaurant PECA

Oldenzaalsestraat 215
7557 GK Hengelo
Tel. 074-2914332
Anno 1926

Drukkerij Roelofs kleurt kwaliteit

Toen & Nu

Josink Esweg 23
7545 PN Enschede
T 053-430 63 60
E info@drukkerij-roelofs.nl
I www.drukkerij-roelofs.nl

wonen
slapen
textiel

www.brokinterieur.nl

Ook bestond er een soort personele belasting die geduid werd als hoofdgeld. Afhankelijk van leeftijd moest iedereen belasting betalen. In de loop van de jaren is die leeftijdsgrens wel eens veranderd. Over de jaren 1764, 1765 en 1767 betaalde de smid Hermen Holtmaat voor twee personen hoofdgeld.

Geen kinderen en overdracht van het erf

Het huwelijk van Hermen en Hermina ter Haar is kinderloos gebleven; in het doopboek van Deurningen zijn geen kinderen uit dat huwelijk te vinden. Hermina blijkt in 1783 te zijn overleden. In het register van de 50^e penning is op 4 oktober 1783 aangegeven dat door het overlijden van de vrouw van Hermen Smit in de Holtmaat in september, is vervallen een vierde part van een huis met enige landerijen gelegen in Klein Driene. De 50^e penning kan beschouwd worden als een soort aangifte voor successierechten en als belasting bij overdracht van onroerende goederen.

Op 3 februari 1786 verkoopt Hermen in de Holtmaat zijn bedoening aan Hendrina Hinvert, 'bestaande uit huis, hof en schoppe en alle die landerijen met alle hooijgrond en bosgrond, met de boomen die daar op staan, en met één woord, zoals hem tegenwoordig behoord gelegen in Kleijne Drijne in het gerigte van Oldenzaal, alles met zijn lusten en lasten en de nieuwe gerechtigheden'.

Hendrina Hinvert geeft op 2 februari 1786 vanwege de overdrachtsbelasting bij het gericht in Oldenzaal aan het erf gekocht te hebben voor 600 gulden.

Correctie van de vader van Hendrina Hinvert

Op 25 april 1786 bezocht de vader van Hendrina het gerecht in Oldezaal. Hij bracht de aangifte van zijn dochter ter sprake en beweerde dat er sprake was van een abuis. De overdacht betrof maar de helft van het erf, zij het wel voor het genoemde aankoopbedrag van 600 gulden. Hij verklaarde dat als voogd over zijn minderjarige dochter Hendrina en over zijn andere kinderen.

Zijn vrouw was dus blijkbaar overleden en haar naam was Ale ter Haar. Zij blijkt een zus te zijn van Hermina ter Haar, de vrouw van Hermen ter Holtmaat. Bij mondelinge afspraak was overeengekomen dat na het overlijden van Hermen Smit van de Holtmaat het goed op de naaste erfgenamen van zijn vrouw zou vererven. Dat betekende dus op de ooms en tantes ter Haar, moederskant van Hendrina Hinvert. We zien dan ook dat de verkoopakte in het gerechtshofprotocol is doorgehaald. Dit zou betekenen dat de verkoop niet is doorgegaan, ware het niet dat uit het hierna volgende blijkt, dat Hendrina toch eigenaresse van het desbetreffende deel van de Holtmaat is.

Onduidelijk is overigens of Hermen Smit ter Holtmaat op dat moment al was overleden.

Hendrina als hypotheekgeefster

Op 7 mei 1788 laat Hendrina Hinvert 'uit Albergen' onder bijstand van haar vader en voogd voor het gericht van Oldenzaal een geldlening vastleggen. Zij leende 500 gulden van Berend Tanke uit Hasselo tegen 3% rente. Als onderpand stelde zij 'haar eigendomelijke toebehorende plaats en goed de Holtmaat met de getimmertens daarop staande, onderhorige landerijen, hooijgrond en houtgewassen met zijn lusten en lasten, regt en geregtigheden, alles in dier voegen zoals comparante hetselve van haren oom Hermen in de Holtmaat heeft aangekocht op 3 februari 1786 aan haar gerigtelijk is overgedragen in Kleine Drijne deses gerigts gelegen'.

De akte werd o.a. getekend en gezegeld door de verwalter richter Antonius Bos en is mede ondertekend door de vader van Hendrina, 'Gerrijt Hijnvaart'.

De akte maakt ons bekend met de verblijf- c.q. woonplaats van Hendrine namelijk Albergen. Die vaststelling is dan weer een uitnodiging om eens in de doopboeken van Tubbergen te kijken, want daar vinden we de R.K. gedoopten uit Albergen. Op 16 november 1764 is daar ingeschreven Hermina als dochter van 'Gerardi Henvert' en 'Aleida van de Haar', bovendien is Hermina Holtmaat (ter Haar) haar peettante. We stellen vast dat de schrijfwijze van namen in die tijd niet eenduidig is en we mogen stellen dat de dopeling Hermina identiek is met Hendrina. Haar naam wordt in de gerichtelijke akten ook wel eens verschillend geschreven als Hendrina en Hermina. Overigens is het huwelijk van Gerardus Hinvert en Aleida van de Haar weer niet te vinden in Tubbergen, opnieuw vanwege een hiaat in dat trouwboek.

De huurders

Het is begrijpelijk dat de (minderjarige) eigenaresse die in Albergen woont, haar bezit in Klein Driene gaat verhuren. Bij de volkstelling van 1795 zien we bij de vier in opvolging genoemde Holtmaatplaatsen dan ook een vreemde naam genoteerd: Steffen Wiethaegt (Withag) met een gezin van vijf personen. In het jaar 1800 is er een lijst samengesteld van 'hoornbeesten' en dan zien we dat Jan Hogt bewoner is met één koe.

De naam Ka. Kleine Dorre Landgericht
 ca 31 oktober 1795 ingevolge publicatie
 provisionele representanten des rechts

Doel Jan en Draafer	Gisbert Draafer	Zest	—	6
Heest				
Overvoers				
Janus ter Nootmaat	—	—	—	4
Boomerken				
Morri ter Nootmaat	—	—	Dre	3
Kaatsen spien				
Kaatsen spien	Janus vreehag wige	—	—	5
Overvoers				
Gerret ter Nootmaat	—	—	Leuf	7
Kaatsen spien				

Steffen Wiethaegt genoemd temidden van de Holtmaatbewoners

'Een grand hotel van klein formaat'

't Lansink

Tuindorphotel & Restaurant

CT Storkstraat 18 7553 AR Hengelo (Ov)

Tel: 074 - 2910066

info@hotellansink.com - www.hotellansink.com

**een bril
van
ter braak**
goed gezien!

INDUSTRIESTRAAT 52 HENGLO TEL. 291 46 87
WINKELCENTRUM HASSELO TEL. 277 19 99

De bouwmarkt met service

Bergweg 9-13 Hengelo o.
Telefoon: (074) 291 89 07

Ook voor al uw klussen

HuBo Hackfort Noord | www.hubo.nl

**Zelf meer
bereiken**

**door
samen te
werken**

De Rabobank biedt de kracht van de coöperatie.

Als coöperatieve bank geloven wij in de kracht van het collectief. Samen bereik je immers meer dan alleen. We delen kennis en stellen een deel van onze gelden beschikbaar via sponsoring en donaties.

rabobank.nl/centraaltwente

Een aandeel in elkaar

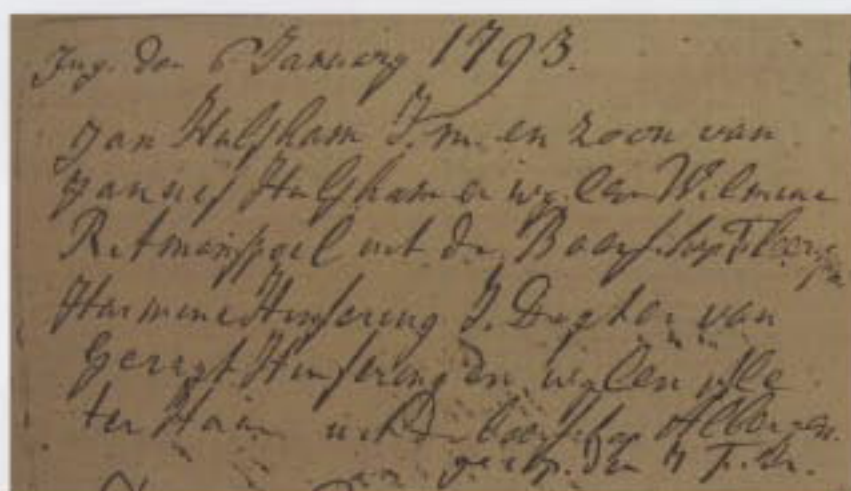

Rabobank

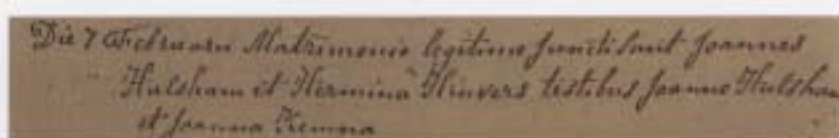
Vervolgens is het niet te achterhalen geweest, wie de opeenvolgende bewoners van dit deel van de Holtmaat waren. Wel kunnen we de opvolgende eigenaren volgen.

De laatste overdracht van deze Holtmaatplaats

We zagen dat Hendrina Hinvert in 1786 erfgenaam was geworden. Op 6 januari huwde zij in Tubbergen voor de dominee met Jan Hulsham, zoon van Jannes Hulsham en Wilmina Ritmanspoel uit Fleringen. De dominee schrijft Hendrina als Harmine Hinfering. Een dag later werd het huwelijk door de pastoor van Tubbergen bevestigd. Hij noemt Hermina als Hermina Hinvers. Jannes Hulsham overleed 3 november 1818 en Hendrina op 24 september 1826, beiden te Fleringen.

Inschrijving NH huwelijk 6-1-1793 Tubbergen

Inschrijving RK huwelijk 7-1-1793 Tubbergen

Op 15 oktober 1845 hebben de kinderen van het echtpaar Hulsham-Hinvert dit deel van de Holtmaatplaats verkocht aan Frederik Asbreuk. De verkoopprijs was 400 gulden en het bijbehorende land had een oppervlakte van 2 ha 50 a en 60 ca. De verkoopakte werd opgemaakt ter huize van kastelein Ensink in Hengelo door notaris Engbert Wilmink in Borne. Op 29 oktober leende Frederik Asbreuk als hypotheek voor deze aankoop 550 gulden van Gradus Hege- rink, landbouwer in Groot Driene tegen 4% rente jaarlijks. Frederik Asbreuk was de bewoner van de andere helft van het huis. Het deel van de erven Hulsham zou in het ver- volg deel uitmaken van het erf Holtmaat, waarvan Frederik Asbreuk al eigenaar was geworden.

Zo werd dus het erf met volgnr. 34 samengevoegd met het erf met volgnr. 10 zoals ze genoemd zijn in het erf- overzicht van Klein Driene. Zie *Oald Hengel* nr.5 in 2000. Het deel dat Frederik Asbreuk al in eigendom had komt een volgende keer ter sprake.

De huisplaats (zwart) met de percelen cultuurgrond die verkocht werden aan Frederik Asbreuk. Opvallend is de versnip- pering, toe te schrijven aan de opsplitsing van het oorspronkelijke erf Holtmaat in vier erven. Nog enkele heidepercelen die zijn toegedeeld bij de markeverdeling vallen buiten dit kaartfragment. Opvallend is het grote ovale perceel in het midden dat in 1832 eigendom was van Bruggink uit Borne

Schoolagenda ULO Woolde 1966-67

Jan van Alsté

Oude schoolagenda

"Wat jammer dat ik mijn oude schoolagenda's niet bewaard heb," dacht ik toen ik voor de popmuziekkamer een oude schoolagenda kreeg. Die was van Marian geweest die in 1966 op ULO Woolde zat. In die jaren was een agenda veel meer dan een hulp bij het leren. Je schreef erin wat je bezig hield, plakte hem vol met popsterren, maakte er met viltstift kunstwerkjes in. En natuurlijk komen je vrienden, vriendinnen, afspraakjes verliefdheden en uitgaan uitvoerig aan bod. Met viltstiften beschreef je liefdes en frustraties en benoemde je vriendschappen. Ook pronkte je met toegangskaartjes. Zo werd je agenda in de loop van het jaar steeds dikker. Agenda's gaven kleur aan je schooltijd, samen met je pennenetui en schooltas.

Naar de middelbare school

Je ging naar de eerste klas van de middelbare school met een mooie nieuwe leren tas om je boeken te vervoeren. In hogere klassen werd die ingeruild voor een groene pukkel uit de legerdump die je helemaal vol kraste met de namen van sport- en popsterren.

Zo'n oude agenda van een ander frist je geheugen op, want je hebt ongeveer hetzelfde beleefd. Maar in je agenda schreef je niet alles op wat je bezig hield want privacy moest nog uitgevonden worden. Leraren namen gewoon agenda's enige tijd in beslag en dus zorgde je ervoor dat die agenda geen extra strafwerk op kon leveren. Ook vertelde je niet alles aan je ouders en een agenda moest ze niet wijzer maken.

De agenda van Marian

Marian heeft zich in haar ULO agenda 1966-1967 helemaal uitgeleefd. Met kleurstiften, ingeplakte foto's, favoriete bands, mode en zelfs politieke statements. Haar uitgaansleven en vriendenkring vormen vaste onderwerpen naast natuurlijk de schoollessen. De omslag heeft ze gestoffeerd en beschreven met namen van popgroepen. Inmiddels is het plakband dat gebruikt werd om plaatjes vast te plakken helemaal vergeeld en heeft vaak losgelaten.

ULO heeft een breed vakkenpakket

ULO betekent Uitgebreid Lager Onderwijs. Dat uitgebreid slaat op het brede vakkenpakket: de talen Duits, Frans, Engels en natuurlijk Nederlands, Kantoorvaar-

digheden, Handelskennis, Boekhouden en verder Algebra, Meetkunde, Natuurkunde, Aardrijkskunde, Geschiedenis, Tekenen, Biologie en Gymnastiek. Met alle huiswerk levert dat een zeer volle week op. Toch bleef er tijd over voor uitgaan en sport.

Dansles en uitgaan

Marian hield van uitgaan en dansen. Uit een ingeplakte leskaart blijkt dat ze in de winter van 1966/67 dansles heeft bij dansschool De Bokdams aan de Drienerstraat 37. In die tijd gingen protestante leerlingen meestal naar De Bokdams en RK-leerlingen naar dansschool Baake aan de Wolter ten Catestraat. Marian gaat vaak uit en heeft een druk sociaal leven. In haar agenda noemt ze meermaals de Ark, de Cavern Club, een ULO Fuif, de sporthal, padvinderij, het Beetshuis, Mini-Beat Discobal en Push in het Hockeygebouw. Met Hemelvaartsdag gaat Marian naar Markelo naar optredens van Golden Earrings, Hun, Vipers, Joekels, Math, For Sale, Rowdys. Met Pinksteren gaat ze met school naar jeugdherberg Ruichenrode. Ze moet veel meenemen zoals: slaapzak, luchtbed, zaklantaarn, kleding voor alle weersorten. In mei gaat ze met vrienden naar Autocar-races in stadion Hengelo.

Vrienden, liefdes

De achternaam van Marian laat ik ongenoemd net als van haar vriendinnen en vriendjes. Genoemd worden Henk, Frank, Jan, André, John, Roeland, Tom, Fred, Harry. Verder staan er zinnnetjes als

- *Liesje is verliefd,*
- *I love my dog,*
- *Vindt John niks meer aan, gisteren geprobeerd het uit te maken, maar lukte niet*
- *Zondag erg vervelend tegen John geweest.*
- *Marion vindt Paul niet meer leuk en ik ben gek op André.*
- *I love Tom(as) nobody other(s).*
- *Uitgemaakt met Henk bij Marsman, gelukkig.*
- *Lies wat heb je zondagmiddag gedaan bij Eugene en Fredje?*
- *In de Cavern ruzie met Frank gehad (spijt mij erg)*
- *Lies gaat nog met Fred*
- *Op ULO Fuif gedanst met Frank, Pierre, Bert en Ronald*
- *Met Harry gedanst*
- *Henk heeft een witte Puch gekregen.*
- *Frank je ne t'aime pas*
- *André vind ik erg leuk. Liet extra tas vallen voor de winkel*

Met studenten heeft ze minder op zoals blijkt uit de opmerking: "Gelieve honden en studenten aan de lijn te houden".

Favoriete bands

Marion vermeldt naast internationaal bekende bands een aantal regionale en landelijke bands die in Hengelo hebben opgetreden: Spiders, Les Baroques, IQ 150, ZUVx8, Honest Men, Boudewijn de Groot, Heralds, Maskers, Wally Taks, Rob Hoeke, FAGHM.

Vietnam

In die tijd was het Amerikaanse optreden in Vietnam sterk omstreden. Marians schrijft in haar agenda: Amerika houdt je bommenwerpers thuis, Make love not war, Amerika stop the dirty war in Vietnam, Amerika go home.

Aanwinst

Het museum wil meer aandacht geven aan de naoorlogse periode en heeft met de Hengelse schoolagenda van Marian een prachtige aanwinst gekregen. Hebt u ook voorwerpen die interessant zijn, dan wil het museum die graag lenen.

De straat waarin wij wonen

Geschiedenis en verklaring van straatnamen in de gemeente Hengelo

Jos Schwertasek

Paul Krugerstraat III

Dr. Schaepmanschool

We kunnen de Paul Krugerstraat niet verlaten zonder aandacht te besteden aan wat in het verleden het grootste gebouw in de straat was. De Schaepman Mulo gebouwd door de Schaepmanstichting voor R.K. Bijzonder Onderwijs, nadat de onderwijswet van 1920 was aangenomen. Deze wet regelde de gelijkstelling van het openbare en bijzondere onderwijs. De voormannen van de diverse religieuze groeperingen vonden dit een belangrijke stap in de emancipatie van zowel katholieken als protestanten. Doch in eigen kring waren er heel wat vooraanstaande figuren die het nut van bijzonder onderwijs niet inzagen. In het verleden tot 1921 bezochten alle katholieke kinderen openbare scholen. Bovendien moesten bijzondere scholen uit eigen middelen worden betaald. Subsidies werden er niet gegeven. Maar de geestelijkheid oefende grote druk uit om de ouders op andere gedachten te brengen. Heel wat ouders vonden voortgezet onderwijs sowieso niet zo belangrijk.

Zo gauw je van school kon, kreeg je een blauw koffiebuisje en kon je naar de fabriek. Dat scheelde weer in de gezinsinkomsten. Ook het onderwijzend personeel op de lagere school werkte daar aan mee. Zo kon je soms onderstaande gesprekken horen.

"Waar ga jij volgend jaar naar toe, Hendrik?"

"Naar de Ulo meneer."

"De Ulo?"

"Wat doet je vader?"

"Mijn vader is wever, meester."

"Wat doe jij dan op de Ulo?"

"Dat dacht ik zo".

"Nou ik niet", antwoordde de onderwijzer.

De familie liet het er niet bij zitten. Wat dacht die meester wel.

Vader trok zijn zondagse pak aan en kwam hevig verontwaardigd naar school en vertelde de meester dat het feit dat hij textielarbeider was, voor zijn zoon geen reden was om direct na de lagere school aan het werk te gaan. Had zijn zoon niet allemaal klinkende cijfers. En zo ging onze Hendrik toch naar de Ulo die hij uiteindelijk met een diploma met hoge cijfers afsloot.

De Schaepman Mulo

Bouw school

De pas opgerichte Schaepmanstichting liet er geen gras over groeien. De beide parochies Lambertus en Ludgerus kochten een stuk grond aan de Oldenzaalsestraatweg met het doel er een R.K. M.U.L.O. te bouwen.

Het architectenbureau Jansen-Schrakamp werd ingeschakeld en er volgde een aanbesteding waarbij de Hengelose aannemer Ribberink als laagste uit de bus kwam en de opdracht kreeg. Er werd een solide gebouw neergezet met veertig centimeter dikke muren. Boven de hoofdingang kwam een steen met daarin de beeltenis van de naamgever dr. Schaepman en zijn lijfspreuk *Credo Pugno* (Ik geloof, ik strijd). Schaepman was reeds in 1903 overleden, maar is een van de belangrijkste katholieke voormannen geweest.

Eerste directeur werd de heer A.C. Jacobs, het voormalige hoofd van de St. Bernardusschool. Meester Jacobs was in 1881 in Steenwijkerwolde geboren.

Nu een appartementencomplex

Op 16 december 1921 werd het gebouw met een eenvoudige plechtigheid door pastoor Th. Van Rossum van de Ludgerusparochie ingewijd. De school was nog niet helemaal klaar, de vensterbanken en de gangtegels ontbraken nog. Maar de kerstvakantie kwam er aan en de leerlingen zouden dus niet veel hinder ondervinden. Ook de speelplaats moest nog geëgaliseerd worden. Maar katholiek Hengelo was blij, dat men zo'n mooi en solide gebouw had.

Fundamentalisme

Wanneer men de notulen van het schoolbestuur uit de jaren dertig leest, lijkt het wel of men met een aantal fundamentalisten te maken heeft. In 1936 constateert men, dat de kinderen op school niet met andersdenkenden in aanraking komen en dat daardoor de omgang met andersdenkende kinderen ook buiten de school beperkt zal blijven, hetgeen goede gevolgen heeft voor het latere leven. Enkele leerlingen zijn bij een niet-katholieke voet-

balclub. Ze dienen aangemoedigd te worden katholieke voetbalverenigingen te bezoeken.

Dit alles is geen wonder want de vergaderingen werden geleid door Deken Weijnenborg, een autoritaire roomse zwaargewicht van de oude stempel.

De regels voor het zwemonderwijs afkomstig van het Aartsbisdom Utrecht 1943 logen er ook niet om. "dat de jongens en meisjes onderricht ontvangen in een voldoende afgesloten bassin en ieder contact met en uitzicht op badende volwassenen of onvoldoende geklede andere kinderen worden belet."

"Gemengd zwemmen van jongens en meisjes is verboden alsmede gecombineerd onderricht met openbare scholen".

Dit alles is krap zeventig jaar geleden. Op 26 juni 1938 overleed directeur Jacobs en liet een vrouw en tien kinderen na waaronder een zoon die van 1946 tot 1974 aan de school was verbonden.

Reliëf van dr. Schaepman

Oorlogsjaren

Het nieuwe hoofd Gerard Leppink kwam uit Hoorn. Hij zou tot 1969 directeur blijven. Vlak na zijn aantreden

Foto uit 1906 met links de Hertzogweg.

**Het adres voor
specialiteiten
uit eigen
worstmakerij!**

Deurningerstraat 102 • Hengelo
Tel. 074-2912021
www.koekenberg.keurslager.nl

**KOEKENBERG,
keurslager**

DE KEURSLAGER, VERSTAND VAN LEKKER VLEES

MODEHUIS
Tasche
HENGELO/OLDENZAAL

**SINDS 1885
IN DE
MODE**

wilmink-oosterveld
bouwbedrijf voor woning- & utiliteitsbouw

telefoon 074 - 266 70 36
www.wilmink-oosterveld.nl

Lijstenmakerij
KISTEMAKER
Fotogalerie

DRIENERBEEKWEG 30 7557AN HENGELO
074-242 37 57 email: info@fotogaleriekistemaker.nl

ambachtelijke lijstenmakerij, 2000 voorbeeldlijsten

www.lijstenmakerijkistemaker.nl
(aanrijden via Anninksweg - Kievitstraat - Drienerbeekweg)

Juwelier Knoef
de fashionjuwelier

Nieuwstraat 15 Hengelo | 074-2912315 | www.juwelierknoef.nl

Linderhof
Installatie Techniek

Oelerweg 24 Hengelo
074 - 2431 000 info@linderhof-cv.nl

- Nefit HR.-ketels – Onderhoud – Service
- Designradiatoren
- Vloerverwarming
- Duurzame energie – Warmtepompen – Zonlichtsystemen
- Loodgieterswerkzaamheden
- Sanitair
- Zinkwerk

Garantie op onze dienstverlening...

Pas als u tevreden bent,
zijn wij het ook.

Sinds 1924

Dekkers Garantiemakelaars
Oldenzaalsestraat 59, 7551 AP Hengelo
Telefoon (074) 291 57 00
E-mail info@dekkersmakelaars.nl
Internet www.dekkersmakelaars.nl

TE KOOP

DEKKERS
GARANTIEMAKELAARS
(074) 291 57 00

begon de Tweede Wereldoorlog die gevolgen had voor het onderwijs. Geschiedenisboeken moesten worden gezuiverd van voor de bezetter ongunstige vermeldingen. Het Wilhelmus mocht niet meer gezongen worden en er kwam gebrek aan alles. Na verloop van tijd werd het onderwijs op deze locatie helemaal gestaakt. De bezetters vorderden het gebouw om te gebruiken als noodziekenhuis. Er werden grote rode kruizen op het dak geschilderd. Mede daardoor kwam het gebouw ongeschonden de oorlog door. In tegenstelling tot de Bernardusschool waar bij het bombardement van oktober 1944 aanzienlijke schade ontstond en een aantal Duitsers omkwamen.

Dreigende sloop

Hoewel men in 1987 nog stellig beweerde in dit onderkomen te blijven, viel enige jaren later het doek voor de school. In 1993 werd het gebouw voorgedragen door Het Oversticht te Zwolle voor het predicaat rijksmonument. Maar, u raadt het al, de gemeente vond het van weinig betekenis het tot rijksmonument te verheffen. Een gemeentelijk monument was passender. Drie jaar later was het dat nog steeds niet.

De eigenaar, de Carmelstichting, verkocht het aan bouwvereniging St. Joseph.

Omdat het niet op de monumentenlijst voorkwam, kon het zomaar gesloopt worden. Het Oversticht reageerde geërgerd: "Dat het nog steeds niet op de monumentenlijst staat is - hopelijk tijdelijk - een geval van ambtelijk onvermogen. Inmiddels was het gebouw knap verloederd. Binnen was bijna alles gesloopt wat er gesloopt kon worden. In een van de lokalen was een hakenkruis gekalkt. Op een andere plek stond: "Dit was een kutschool".

Huis van Dr. Boelens

Op Maandag 19 Januari e.k.,
's middags te 12 ure, zal ten kantore der
Hengelosche Bontweverij,
op de voorwaarde daar te vernemen
worden aanbesteed:
Het verrichten van eenig
Grond- en Graafwerk,
op het terrein genaamd de „OLIEMO-
LENMARSCH.

De betrokken partijen schoven de verantwoordelijkheid af. Het gebouw zou niet afgesloten zijn. Je kon zo door de voordeur naar binnen. De ramen waren niet dichtgespijkerd en ga zo maar door. Veel fraais zal er verdwenen zijn. Uiteindelijk is het allemaal goed gekomen. Het markante gebouw was inmiddels verkocht aan de projectgroep Drost-Plegt-Vos die er luxe appartementen in bouwde. Het werd de Schaepman Residence. Wat zullen de oud-leerlingen gelachen hebben. Hun school een residence!

Hengelose Folklore

Het zou wel eens interessant kunnen zijn om een inventarisatie te maken van uitdrukkingen en zegswijzen die typisch zijn voor Hengelo. In de loop der tijd zijn veel typisch Hengelose uitdrukkingen verdwenen. In de aflevering over de oude r.k. begraafplaats kwamen we de uitdrukking tegen; 'As 't mer staand-hoolt, zee Stoetnjaan.' Stoetnjaan was de doodgraver die goed geld verdiende met het begraven van de mensen die gestorven waren aan de Spaanse griep (1918). En dat waren er nog al wat.

Omdat we eindigen met het verhaal over de Paul Krugerstraat is een uitdrukking afkomstig uit deze straat hier op z'n plaats.

Op de hoek met de Reitzstraat zat jarenlang bakker Gelink. Lezend over bakker Gelink schoot me de uitdrukking te binnen; 'Hee hef verkering met 'n hoond van Gelink.'

De oorsprong van deze uitdrukking heb ik niet kunnen achterhalen. Had Gelink een bijzondere hond. Wie het weet, mag het zeggen.

De uitdrukking werd met enig *dédain* gebruikt wanneer iemand twijfelde of de persoon die vertelde verkering te hebben, als antwoord kreeg: 'Hej verker-ring? Zeker met n hoond van Gelink'.

Auto Bleeker

Oldenzaal uw GM-Opel specialist

De vertrouwde kwaliteit van
Bleeker Hengelo Nu in Oldenzaal.
Bleeker een begrip sinds 1933

SERVICE EN KWALITEIT VOOR ALLE MERKEN
MET BEHOUD FABRIEKSGARANTIE & 24UURS PECHHULP IN HEEL EUROPA

Hamburgstraat 28 | 7575 EG Oldenzaal

T. 0541 - 53 19 90

WWW.BLEEKERGROEP.NL

studio beerens
de beeldmakers

Fotografie
Multimedia
Internetproducties

www.studiobeerens.nl

KAPSALON BEERLAGE

BEL VOOR EEN AFSPRAAK: 074- 291 46 21

Oldenzaalsestraat 235 - Hengelo (ov) - info@kapsalonbeerlage.nl - www.kapsalonbeerlage.nl

twentie [design
en dtp]

Willemstraat 71a 074 - 29 10 244

7551 DL Hengelo info@twentie.nl [twentie.nl]

dobey
dol op dieren

DOBEY HASSELO
Hans Vonkstraat 17
7558 BN Hengelo
Winkelcentrum Hasselo
Tel 074 2434789

DOBEY HENGELOSE ESCH
Uitslagweg 95-15
7556 LN Hengelo
Winkelcentrum Hengelose Es
Tel 074 2566877

THIJERT
bloemsierkunst

Deumingerstraat 106 - Hengelo.
Telefoon: 074 - 291 65 31 Fax: 074 - 243 12 90

- Boeketten • Kado-artikelen
- Interieurbeplantingen • Hydrocultuur

info@thijert.nl

www.thijert.nl

SLEUTELSPECIALIST
HAVEKES

SLEUTELS & INBRAAKPREVENTIE

UW HANG & SLUITWERK WAKKEREND GEMONTREERD
ook hulp bij inbraakmelding.

Vriendelijk aanbevelen
Roy Wolterink

SLEUTELS - CILINDERS - HANG EN SLUITWERK

SLEUTEL - SYSTEMEN - MEERPUNT SLUITINGEN

KLUIZEN - CILINDERSLEUTELS - KLAVIERSLEUTELS

AUTOSLEUTELS - KLUISSLEUTELS - FIETSSLEUTELS

Deldenerstraat 37 - 7551 AB Hengelo - tel: 074-2501620
Mob: 06-11445853 - Web: www.whavekes.nl - E-mail: info@whavekes.nl

VICTORINOX

LIPS

EVVA

Pfaffenhain

ABUS

NEMEF

Transport- en grondverzetbedrijf Gebroeders Heerbaart

Bedrijvigheid in Hengelo in de twintigste eeuw

Wil Zwienenberg

In 1946 is het puin van de oorlog in Hengelo geruimd. De plannen voor de wederopbouw zijn klaar en men is hier en daar al begonnen met bouwen. 'Half Hengelo' gaat op de schop. Aan alles gebrek, behalve zand en puin. Twee broers van de familie Heerbaart slaan hun slag.

Wanneer Hengeloërs 's morgens staan te wachten op het kruispunt Boekweitweg, Enschedesestraat en Kuipersdijk, zien zij een diversiteit aan fel gekleurde vrachtwagens van Hengelose transport- en vervoersbedrijven die elkaar daar kruisen. Dat kruispunt is momenteel een plek met veel 'grondstromen': het graven, opslaan, vervoeren en storten van grond.

Ons fotoarchief is altijd bezig om een zo'n goed mogelijk beeld te geven van de ontwikkelingen in onze gemeente. Vanzelfsprekend zijn bedrijven een gróte categorie. We misten foto's van het transport- en grondverzetbedrijf Gebroeders Heerbaart. Daarom neem ik contact op met de zoon van een van de oprichters, Antoon Heerbaart. Antoon junior vertelt rustig en bedachtzaam over zijn familiegeschiedenis. Hij kent het bedrijf van zijn vader en oom van binnenuit. Zijn vrouw Willy gaat op zoek naar foto's uit de begintijd van de Gebroeders Heerbaart.

Een ondernemingslustige familie

Zijn verhaal begint bij zijn grootvader, Antoon Heerbaart (1884-1964). Die woonde met zijn vrouw en twaalf kinderen aan de Bornsestraat. "Mijn grootvader was een uitzonderlijk handige man, die bulkte van energie. Werktuigbouw was zijn passie en hij werkte bij Stork op de afdeling 'Java'. In zijn vrije tijd zette hij zijn passie voort in een werkplaats achter zijn huis, een hobby welke na 1921 uitgroeide tot een machinebedrijf."

Deze grootvader heeft met zijn daadkracht en ondernemingszin ongetwijfeld model gestaan voor zijn kinderen en kleinkinderen, want de hele familie bruiste van initiatieven. "Twee zonen van mijn grootvader, Antoon en Fons, zetten in 1950 de machinefabriek voort aan de Sloetsweg, naast de steenfabriek van Rientjes." Inmiddels is dit een uit de kluiten gegroeide machinefabriek, gevestigd op het bedrijventerrein Westermaat Noordoost. Andere zo-

nen van grootvader ontwikkelden zich in branches waarbij ook zij het heft in eigen hand namen. "De één begon een autorijschool en de ander een draglinebedrijf. Weer andere zonen, mijn vader Henk en zijn broer Jan, richtten in 1946 een transport- en grondverzetbedrijf op, onder de naam Gebroeders Heerbaart." Door de oorlogsschade en wederopbouw was er voor een nieuw bedrijf in het grondverzet reusachtig veel werk.

1964: De oprichters van het grondverzet bedrijf Gebroeders Heerbaart links Jan (1917-1968) en Henk (1918-2002)

1956 Antoon Heerbaart junior aan de Oude Bornseweg op de Machirus Deutz

De rode GMC's

"Het bedrijf Gebroeders Heerbaart werd direct na de oorlog door mijn vader en oom Jan opgericht aan de Oude Bornseweg, op het oude terrein van Zengerink en Blok-autobanden, tegenover het voetbalterrein van Achilles'12. Het onbestrate bedrijfsterrein bestond uit een woonhuis, werkplaats, kantoorje en een diesel-pomp. Hun eerste vrachtwagen was een opgelapte GMC (General Motors Truck Company), die als legervoertuig na de Tweede Wereldoorlog in Nederland was achtergelaten. Zij verfden die robuuste vrachtwagen in een helderrode kleur."

1970: Gebroeders Heerbaart aan de Havenkade. Links een vuilniswagen, rechts een kipper

De ontwikkeling van een familiebedrijf

Het bedrijf Gebroeders Heerbaart maakte vrij snel na de oprichting een expansieve groei door. We zien op de foto's van het bedrijf uit die tijd dan ook veel lachende gezichten. In het begin moesten de gebroeders als chauffeur of machinist (bedieningspersoneel van grondverzetmachines als bulldozer of shovel) bij het verplaatsen van grond vooral rekening houden met gevaarlijke projectielen en ander achtergelaten oorlogstuig van de voormalige Deutsche Wehrmacht. Later gingen milieu-regels gelden en moest er efficiënter gewerkt worden.

1964: Het bedrijf van Gebroeders Heerbaart aan de Oude Bornseweg

"Het was voor mijn vader en oom een aantrekkelijke branche met veel uitdagingen, want ze moesten van alle markten thuis zijn. Zij waren niet alleen bezig met het ontwikkelen van een familiebedrijf, maar werden ook gedwongen zich steeds weer aan te passen aan nieuwe eisen die de overheid stelde aan het verplaatsen van grond. Milieu- en gemeentelijke verordeningen vroegen steeds meer aandacht. Er werden controles uitgeoefend op zand. Mijn vader en oom leerden veel in het gebruik van hun machines in diverse uitvoeringen en vermogens. Het was werk waar je continu je ogen en oren open moest hebben, want zij werkten in steeds weer verschillende situaties met hun materieel. Dán in een overzichtelijk buitengebied, dán weer midden tussen druk stadsverkeer, waarbij zij vanuit hun cabine de voorbijgangers en collega's continu in de gaten moesten houden. Ze waren niet alleen chauffeur en machinist, maar hadden ook de zorg voor het dagelijks onderhoud van het materieel en verrichten zoveel mogelijk zelf reparaties."

Wanneer Jan, één van de 'Gebroeders', veel te jong overlijdt, komt in 1973 Antoon junior in het familiebedrijf om zijn vader Henk te ondersteunen. Antoon is dan 23 jaar oud. Van waar de keus voor dat vak in die branche? "Zo ging dat, je was er aan toe, dat was op zich niets bijzonders." Zijn vader werd zijn praktijkleermeester en Antoon deed in een relatief korte tijd veel ervaring op in het bedrijf.

De grens over met het materieel

"Het bedrijf groeide gestaag. Er was meer bedrijfsruimte nodig en het bedrijf verhuisde naar de Havenkade. Er werden meer werknemers aangetrokken en het bedrijf ging zich op verschillende terreinen specialiseren. Naast het grondverzet gingen we containers verhuren en hielden wij ons in 1965 bezig met vuilverwerking en internationaal transport."

Een ander toekomstperspectief

Groei in het marktaandeel en pensionering van de oprichter noodzaakten tot een grondige koerswijziging. "In

1965: Wagenpark Gebroeders Heerbaart aan de Havenkade. Vanaf de vierde wagen van links zijn het allemaal GMC's

1974 werd het bedrijf Gebroeders Heerbaart opgesplitst. Eén deel werd overgenomen door het bedrijf Spitman uit Oosterbeek, te weten containerverhuur en vuilverwerking. Samen met een compagnon bracht ik het andere deel, het grondverzet van het bedrijf Gebroeders Heerbaart, onder in een nieuw bedrijf met de naam 'OTC', de 'Overijsselse Transport Centrale'. Een en ander betekende het einde van het bedrijf Gebroeders Heerbaart in zijn oorspronkelijke vorm."

Opvolging in primaire kleuren

Eigenaren van vrachtwagens houden van felle kleuren. De wagens van Heerbaart waren rood en die van de OTC rood, blauw en geel. Dit bedrijf kwam ook aan de Havenkade en richtte zich op de markt in het binnenland. Groei van de OTC noodzaakte het bedrijf te verhuizen naar het bedrijventerrein aan de Saffierstraat. In 1989 vertrok Antoon Heerbaart bij de OTC. Omdat hij het werk toch miste, kwam hij wat later terug met een eigen vervoersbedrijf.

De naam 'Heerbaart' weer op de weg, nu in blauw

Antoon Heerbaart had het vak van chauffeur en machinist in transport en grondverzet met de paplepel ingego-

ten gekregen van zijn vader Henk Heerbaart. De passie voor die branche is gebleven. "In 1990 begon ik zelf weer een bedrijf onder de naam 'Antoon Heerbaart transporten'." Daarmee kwam een vertrouwde naam in de transport terug op de weg. Antoon junior koos voor blauwe kleuren voor zijn materieel. Zijn bedrijf richt zich regionaal op o.a. grondverzet, sloopwerken en containerverhuur en het is gevestigd aan de Toermalijnstraat op het bedrijventerrein Twentekanaal Zuid.

Antoon Heerbaart junior voor zijn vrachtwagens aan de Toermalijnstraat in Hengelo

Oude glorie en liefdewerk in rood en blauw

Antoon Heerbaart junior is net als zijn grootvader een gedreven man zonder zitvlees. In zijn vrije tijd restaureert hij samen met zijn broer en een neef de eerste vrachtwagen van zijn vader, de klassieke rode GMC uit de jaren veertig van de vorige eeuw. "Alles aan de rode vrachtwagen moet uit elkaar gehaald, nagekeken en gerepareerd worden en daarna weer zo origineel mogelijk opbouwen. Een gigantische klus, maar móoi werk. ...en een hobby. Kom maar eens kijken!"

Bij mijn bezoek aan die mooie oude GMC hoor ik dat het werk vorderten zie ik dat de rode wagen is gepimptin een andere kleurblauw.

Markegrenzen in Hengelo (VII)

- de marke Klein Driene -

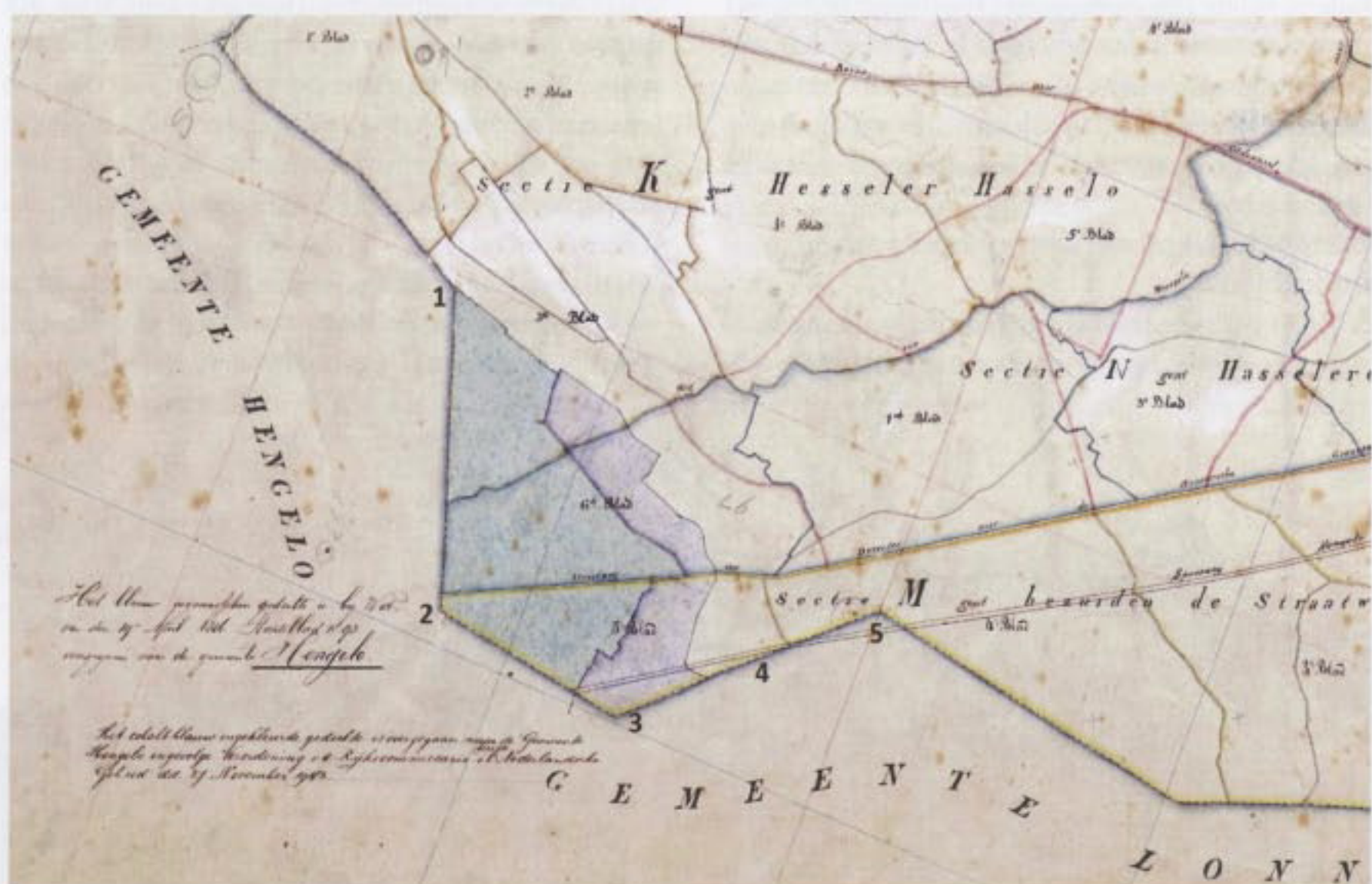
Werkgroep markegrenzen Hengelo

In onze vorige aflevering begonnen we bij de Hollinkbergsteen en volgden we de grens van de gemeente Hengelo met Lonneker naar het zuiden. De Hollinkbergsteen markeerde het punt waar drie parochies, drie richteramten, drie marken en drie gemeenten bijeen kwamen. De steen is al op de oudste kaarten te vinden, zoals die van Nicolaas ten Have uit 1648. Eén van de marken bij dit punt is Klein Driene, dat oorspronkelijk bij de gemeente Weerselo hoorde. Door drie grenswijzigingen ligt Klein Driene nu helemaal in de gemeente Hengelo. De kaart in figuur 1 toont de grenswijziging van 1886 (in groen) en 1943 (in paars). In 1972, ging het laatste stuk over naar Hengelo, ten behoeve van de bouw van de wijk Hasseler Es.

De markegrens

De markegrens begint bij de steen in het Minnebroek (nr. 1 in figuur 1), de steen bij de Houtmaat. Vandaar loopt de grens naar de Hollinkbergsteen aan de Oldenzaalsestraat bij het gebouw Drie Marken (nr. 2). Op dit

punt buigt de grens naar het oosten, ongeveer de Elsbeek volgend tot de steen bij Grimberg (nr. 3), die aan het einde van Sportlaan Driene lag. Nu buigt de grens naar het noordoosten om met een kleine knik nabij de Schoppenweg (nr. 4) tot de oprit Hengelo-Noord van de A1 te lopen (nr. 5). Hier loopt de grens ongeveer naar het westen met vier kleine knikjes terug naar de steen in het Minnebroek. De stenen tot en met 5 lagen in 1820 op gemeentelijke grenzen en zijn daardoor goed beschreven. De vier punten op de noordgrens zijn aangeduid met kleine stippen op de kadastrale kaarten van 1832. Verdere informatie over deze stenen (of palen) ontbreekt. Van deze negen stenen is alleen de steen in het Minnebroek origineel. Het had niet veel gescheeld, of deze steen was enkele jaren geleden ook verdwenen, bij het opschonen van de weide ten zuiden van de Houtmaat, zie Hengelo toen & nu, oktober 2015. Dankzij oplettendheid van Gerrit Welberg werd hij gered. Bovenin de steen is een kruisje uitgehakt. Dit was waarschijnlijk het punt voor kadastrale metingen. Het landschap was kaal en

Figuur 1. De marke Klein Driene.

men kon veelal van de ene grenssteen naar de andere kijken, ook erg handig bij driehoeksmetingen.

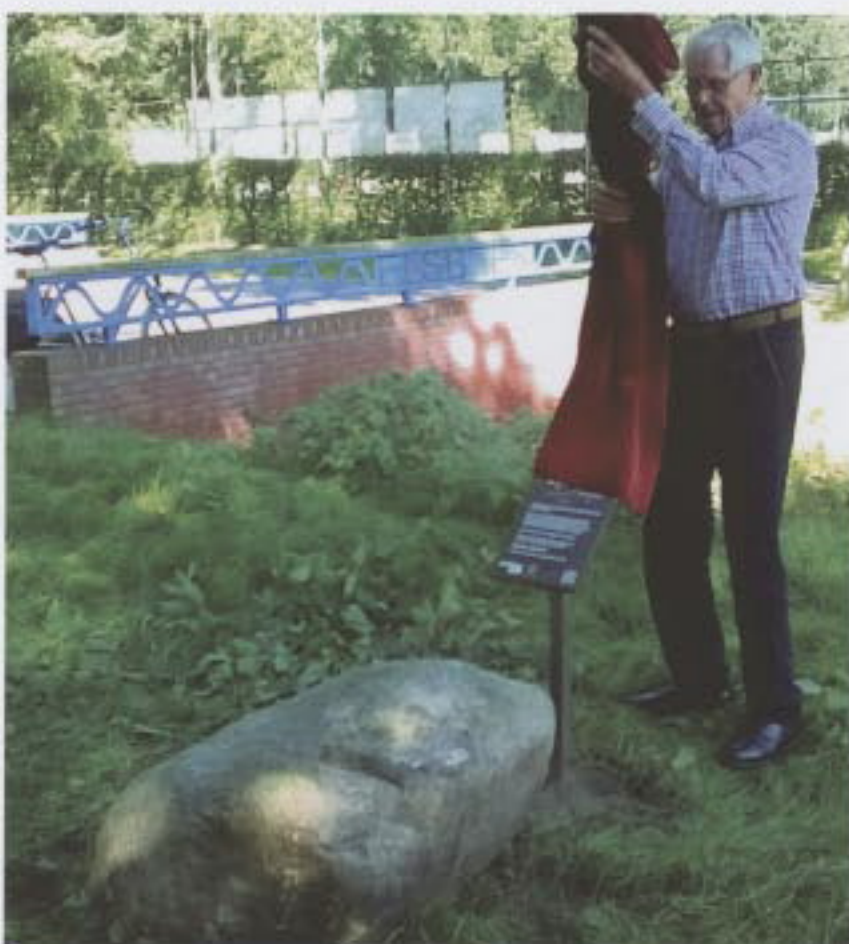
In de laatste jaren zijn twee markestenen herplaatst. De Hollinkbergsteen al in 1998, zie Oald Hengel, juni 1998. De steen bij Grimberg is in juni 2016 herplaatst. De steen is afkomstig van de Sluitersdijk en geschonken door de eigenaar, Ludwig Asbroek. We moesten wat afwijken van het originele punt, omdat dit in het 16-metergebied ligt van het middelste voetveldveld aan de overkant van de Elsbeek. Dat leek ons niet zo'n handige plek.

Hiermee zijn nu drie van de negen grenspunten opnieuw gemarkeerd. Wij zijn op zoek naar mogelijkheden (lees: stenen en geld) om dit uit te breiden. In onze ogen lenen vier locaties zich prima voor het herplaatsen van een steen. Er zijn vergevorderde plannen voor het herplaatsen van een steen aan de Schoppenweg.

De onthulling en fietstocht

Op Open Monumenten Dag (10 september 2016) werd de steen bij Grimberg onthuld. Daarnaast werd de steen voorzien van een informatiebord. Dit bord konden we plaatsen, omdat Welbions de kosten vergoedde, net als een voorganger van Welbions (Sint Joseph) dat deed bij de Hollinkbergsteen. De steen met bord liggen prachtig aan het voetpad langs de Elsbeek. We hopen er lang van te kunnen genieten.

In aansluiting op de onthulling was er op 11 september een fietstocht langs de grens van Klein Driene. Met ongeveer 20 deelnemers gingen we op stap. We kwamen langs vier markestenen, waarvan de prachtige paal bij

De onthulling door Gerrit Welberg

Het informatiebord

het Lonnekermeer op de grens van Groot Driene en Hasselo een soort bonus was. Bovendien weten we nu de oorsprong van de naam de Schoppenweg. Al met al weer een geslaagde middag. De volgende keer, ergens in 2017, zal de steen geplaatst zijn.

Museumbericht

Herfstvakantie 17-23 oktober: veel activiteiten voor kinderen

Onder de kop 'Mammoet in de Marktstraat' wordt de tentoonstelling **Mens en Mammoet** georganiseerd. De tentoonstelling laat zien, hoe er in de IJstijd werd geleefd en dat er ook in Twente mammoeten hebben rondgelopen. Kinderen kunnen zelf aan de slag: amuletten maken, platen kleuren, filmpjes bekijken, mammoeten tekenen, maskers maken en een kijkdoos maken.

Openingstijden: 14.00 – 16.30 uur

Wie, wat, waar, wanneer?

Wil Zwienenberg

Een '7e klas' met veel vraagtekens

Dit keer een foto van een ons onbekende, gemengde klas. Wij weten alleen dat het een 7^e leerjaar betreft ergens in Hengelo. Het is een plezierig ongedwongen foto geworden,

alsof er gezegd is "Laat alles maar liggen, allemaal bij de kast, de meisjes vooraan!" Het is najaar. De kast is versierd met oranje lampionnen en met de 'sigaren' van de lisdodde en

een geometrische tekening. Wie kan het verhaal bij deze foto af maken? Is dit misschien een voorbereidingsklas (vormingsklas?) voor de hbs, de Hogere Burger School?

De rooms-katholieke kweekschool in 1965

De opleiding van onderwijzeressen en onderwijzers voor het basisonderwijs in Hengelo vond vanaf het begin van de twintigste eeuw plaats in verschillende gebouwen, onder verschillende namen.

Hierover hebt u eerder kunnen lezen in de uitgave van Hengelo toen & nu van februari 2015. Ook in dit nummer wordt daar aandacht aan besteed. In 1954 werd de rooms-katholieke kweekschool opgericht. Die opleiding kreeg in 1965 een nieuw gebouw aan de M. A. Ruyterstraat, genoemd de Hogere Pedagogische School Mgr. Hoogveld. De foto is uit die tijd. De studenten krijgen les in het vak 'lichamelijke opvoeding'. Ook al kijkt niemand recht in de ca-

mera, toch hopen wij dat u iemand herkent. Waarschijnlijk vond deze les plaats in het Stadion Veldwijk, nu

het FBK-stadion? Was de sportieve non met witte gympen een student of docent?

Een rits kinderen in de Kwakelstraat in 1950

De afgelopen maanden lag het accent op de wederopbouw en deze foto met

twalf vrolijke kinderen in een nieuwe straat in de wijk Veldwijk stond in

kranten, ons blad en op internet. Nu willen wij ook graag weten wie zij zijn.

Mail (redactie@museumhengelo.nl) of bel ons (074-259 42 16) of kom ons bezoeken aan de Beekstraat 51, zodat wij uw reactie in het volgende nummer kunnen melden.

Museumbericht

Activiteitenagenda www.museumhengelo.nl

In het museum is altijd wat te doen. Er worden cursussen gegeven, lezingen gehouden en in de herfstvakantie keert het mobiele planetarium terug.

Lezingen

Dinsdag 18 oktober, 19.30 uur: Marinus van Rooij met een 'Historische fotowandeling'.

Dinsdag 25 oktober, 19.30 uur: Erwin van Beek over 'Zwaar werk en gezonde vrije tijd'

Dinsdag 15 november, 19.30 uur: L. van Zuijlen over de 'Villa Tichelwerk'

Dinsdag 22 november, 19.30 uur: Riet Strijker over 'Mode en textiel in Twente door de jaren heen'

Cursussen

De cursus 'Architectuur in Hengelo' vindt gretig aftrek. De huidige cyclus loopt af, en er komt een derde mogelijkheid. 11 oktober start de cursus 'Oudheid van Twenthe'. Deze bestaat uit meerdere sessies op de woensdag vanaf 10.00 uur op 25 oktober, 1 november en 8 november.

Ook de Universiteit voor de derde leeftijd, U3L, geeft in ons museum cursussen over kunst en aanverwante onderwerpen. Informatie daarover vindt u op hun website www.U3L.nl.

Mobiel Planetarium

Het mobiele planetarium was vorig jaar een groot succes, niet alleen voor de jeugd. Het keert terug tijdens de herfstvakantie, van 16 tot en met 23 oktober.

Expositie schilder Joop Plasmeijer

19 november tot 29 januari 2017: overzichtstentoonstelling in de Van Leentzaal.

Joop Plasmeijer woont in Beckum. Hij is pas op latere leeftijd gaan schilderen. Zijn stijl is minutieus en straalt iets uit van magisch realisme, in de trant van 'Kijk maar, je ziet niet wat je ziet'. Joop exposeert nauwelijks in Nederland, wel frequent all over the world. Ons museum is dan ook trots een overzichtstentoonstelling van deze internationaal bekende schilder te mogen verwelkomen.

En verder

Op de woensdagen 28 september, 2 en 16 november houden we bijeenkomsten voor (oud-)medewerkers van Stork, Dijkers en andere Twentse industrieën. Aanvang 14.00 uur. We willen herinneringen ophalen als voorbereiding op het jubileumjaar 2018: 150 jaar HighTech in Twente. Zie de uitnodiging elders in dit blad.

Lezers reageren

Wil Zwienenberg

Er is goed gereageerd op foto's uit ons blad. Het afgelopen jaar hebben wij veel 'oude' nummers uitgedeeld op verschillende locaties, misschien daardoor ook een reactie op een nummer uit 2005.

Het bevrijdingsfeest in Hasselo in ons blad in april en juni 2016

Mevrouw Minie Nijland - Wolthuis kan ons méér vertellen over deze praalwagen uit Hasselo. „Het onderstel, de platte-wagen, kwam uit Lonneker. In Hasselo is dagenlang aan het optuigen ervan gewerkt, ook in de avonden, die werden afgesloten met muziek en dans. De optocht van de versierde wagens trok eerst door Hasselo en Deurningen, waar deze wagen de 1e én ereprijs won. Daarna werden Borne en Saasveld bezocht.

De stoet trok overal veel volk. Na de feestdagen heeft de praalwagen nog een tijdje gestaan op het erf van Sieverink.

Padvindsters in ons blad van december 2015 en augustus 2016

Nog steeds druppelen reacties binnen op de foto uit 1947. De heer Frits ten Bruggencate herkent op de achterste rij, vierde van links, Ineke van de Berg. De heer Jan Oelering: „Ik ken Ineke van de Berg als medeleerling van de HBS. Toen Gerrit Welberg en ik het in 2006 verschenen gedenkboek over de Wilhelminaschool samenstelden, waarvan Gerrit de historie van de Fabrieksschool en ik die van de HBS voor mijn rekening nam, was Ineke een van de oud-leerlingen die mij daar-

bij hielp met de nodige herinneringen en anekdotes over haar schoolperiode.”

De Hengelose Orkestvereniging De Eendracht in het augustusnummer 2016

H. O. V. De Eendracht in 1966 voor hun nieuwe repetitielokaal 'De Speeldoos' aan de Steenbokstraat,

2e rij van boven van li naar re Bernard ten Dam oefenleeraar, 9e van li Jaap Wilberink die tot op hoge leeftijd verbonden was aan de vereniging, helemaal rechts Herman Althof, Tamboer Maitre. Vooraan zitten de leerlingen. Zittend geheel rechts Paul Roozendaal. Wie zijn de andere muzikanten?

De heer Clemens Roozendaal reageerde: „Het was wel even grappig om mijn broer hier op de foto te zien. Mijn broer Paul, zit rechts gehurkt. Zelf was ik in die tijd 7 jaar. Ik heb mijn broer vaak horen spelen op zijn dwarsfluit ;-). Helaas is hij in 1991 overleden dus de overige namen kan ik niet geven.”

De Hollandse Signaalapparaten N.V in het februari en aprilnummer 2016

*Hollandse Signaalapparaten N.V., waarschijnlijk in 1951
Van links naar rechts Bernard Asbreuk, Arend ten Bloemendaal, ?, ?, Jan Timmerman, Willy Tiekink, ?, ?, ?.*

Een ons onbekende lezer schrijft dat de foto is genomen in de nieuwe fabriek van de Hollandse Signaalapparaten. Het team op de foto betreft waarschijnlijk de controleafdeling van de Frezerij. Hij of zij herkent Arend ten Bloemendaal. De heer C. F. Krouwel kan de naam Jan Timmerman aanvullen.

Het artikel 'Wat eten we nu en wat aten we toen', uit augustus 2016

Mevrouw Bernadette Deterink schreef ons het volgende: "Ik vond het bijzonder om te zien dat jullie er een foto bij hadden geplaatst van een receptenboekje van Opekta. Dit is wel heel toepasselijk omdat het artikel aan de oorlogsjaren refereert en Opekta het bedrijf was dat een flink aantal jaren geleid is door de vader van Anne Frank, en ook gevestigd was in het pand dat we nu kennen als 'Het Achterhuis'. Wikipedia vermeldt dat Otto Frank in 1942 besloot onder te duiken en dat zijn bedrijf Pectalon (Opekta) van naam veranderde in de bezettingstijd. Het werd toen de N. V. Handelsvereniging Gies & Co, genoemd naar Miep Gies."

De St. Jansschool 1938 uit Hengelo Toen & Nu augustus 2016

St. Jansschool 1938. Van boven naar beneden, van li naar re: M. Markslag, Ben Roelofs, ?, G. Breukink, meester Lindeman, ?, H. Mettinkhof, B. Welberg, Johan Deters, J. Kuiper, ?, ?. Middelste rij: ?, H. Kuipers, J. Scharrenborg, ?, G. Oink, H. Weghorst, A. Seiger, H. Geerdink, G. Lökker, H. Schothuis, ?. Zittend: ?, ?, E. Quekelenberg, J. Oude Olthof, J. ter Beek, W. Kolkhuis Tanke, Addie Swaak, J. Westerik, J. Groot Kormelink.

De heer G. J. Welberg schrijft ons het volgende: "Er was een reünie bij gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de St. Jansschool in 1982. Daarbij zijn toen veel schoolfoto's opgespoord en van namen voorzien. Wie wat bewaart!"

Een foto van de jubilaris

Maximiliaan van Halm en zijn collega's bij de Hengelosche Bierbrouwerij in ons nummer van december 2005 (!)

Van links naar rechts zijn herkend de heren Peddemors, ?, G. Meijling, Oude Wolbers, Esmeijer, ?, M. van Halm, Rademaker, ?, Fuchs, H. Meijling, Elferink en H. Lohuis. Eén van de overige heren moet Boswinkel zijn. De foto met dertien heren is gemaakt in 1928. In het midden zit de heer van Halm, die daar zijn veertig jarig jubileum viert bij de Hengelosche Bierbrouwerij. Hij overleed het jaar daarop op 76-jarige leeftijd. De overige namen zijn aangeleverd door de heer Hans Meijling, een van de laatste directeurs van de brouwerij. Wij danken u hartelijk voor uw reacties.

BOEKHANDEL BROEKHUIS www.boekhandelbroekhuis.nl

ALS IK HET GOED ZIE
IS HET VAN GELINK OPTIEK

Optiek Speciaalzaak
Contactlenzenspecialist

Weemenstraat 51-53 Hengelo tel. 074 - 2917477

Nieuwstraat 1,
7551 CS Hengelo
Telefoon: 074 204 0044

Appeltje van de dag

Iedere dag een
voordelige maaltijd
voor € 9,95

www.deappelhengelo.nl

www.damhuishengelo.nl
FINE SERVICE - VAKKUNDIG REPARATIEWERK AAN ALLE RIJWIELEN

Rijwielen
sinds 1935

Rijwielbedrijf Damhuis
Showroom en Werkplaats
Leusveenweg 18-24
7556 VB Hengelo centrum
Tel: 074-2917875

VESPA - PIAGGIO - GIANT - RIIH - SHARPA - SACHS - VINTAGE BROMMERS EN SCOOTERS - E-BIKES
KINDERFIETSEN - RACE FIETSEN - BMX - MOUNTAINBIKES - FIETS ACCESSOIRES - FIXED GEAR
MANDEN EN FIETSTASSEN - KINDERZITJES - REGENKLEDING - VRIJ BLUVEND EERLIJK ADVIES

SCHILDERWERKEN

Met Van Heek komt
't goed in de verf

- schilderwerken
- wandafwerking
- beglazingen
- betonrenovatie

Van Heek Schilderwerken B.V.
Enschedesestraat 186 7552 CL Hengelo (O) • Tel.: 074 - 291 30 23 • Fax: 074 - 291 03 44
Internet: <http://www.vanheek.nl> • E-mail: schilderwerken@vanheek.nl

Uit het puin gelicht

Wil Zwienenberg

In ons auditorium hangt tussen de foto's over de wederopbouw van Hengelo, een persfoto uit december 1945. Daarop legt de dan elfjarige Janny Veneman de eerste steen voor de semi-permanente school in de wijk 't Kotte aan de Meijersweg.

Ik spreek dezelfde Janny, nu mevrouw Duncan-Veneman, bij haar bezoek aan ons museum. "Die school werd gebouwd vlak bij mijn ouderlijk huis, daar waar nu de Moeder Teresakerk staat. Ik was toen het enige kind in de buurt en werd daarom uitgekozen om in december 1945 de gedenksteen te plaatsen voor de nieuwe school 't Kotte. Dit was een van de eerste nieuwe scholen in Nederland na de Tweede Wereldoorlog! Gebouwd met stenen uit de binnenstad. Mijn vader was kleermaker en heeft voor die gelegenheid een nieuwe jas voor mij gemaakt. In mijn haar droeg ik een oranje strik. Reeds binnen één jaar, augustus 1946, opende Koningin Wilhelmina de school. Daar was ik niet bij. Ik was er wel weer toen in de jaren negentig de school 't Kotte werd afgebroken. De gedenksteen vond ik tussen het puin en die heb ik aan het (Historisch) Museum Hengelo geschonken."

Wij vinden de gedenksteen aan de muur van de buitenplaats van het museum, stevig vastgeschroefd tussen andere gedenkplaten. Daar laat mevrouw Duncan-Veneman zich op ons verzoek vereeuwigen.

2015 Mevrouw Duncan-Veneman met de gedenksteen van de school 't Kotte uit 1945. Foto B. Slotman

Plaatsing van de gedenksteen voor de semi-permanente school 't Kotte door Janny Veneman in december 1945 (geboren in 1934)

Museumbericht

Een nieuwe museum-app

Stel u wilt een weekendje weg, en een bezoek brengen aan een museum of galerie. Dan is de nieuwe Tentoonstellingsagenda-app van Museumtijdschrift een onmisbaar hulpmiddel. Een eenvoudige zoekmachine, voor meer dan 2000 tentoonstellingen zowel in Nederland als daarbuiten. Dat is de nieuwe Tentoonstellingsagenda-app, vanaf nu gratis te downloaden via de App Store en Google Play. Met de belangrijkste vragen eerst: wat is waar en wanneer te zien? Plannen om dit najaar een weekend naar bijvoorbeeld Rotterdam of Haarlem te gaan? Met een druk op de knop heeft u alle tentoonstellingen, die dat weekend open zijn, op een rij. Specifieker zoeken? Voer een zoekterm in, of filter eenvoudig op 'museumkaart'.

OALD HENGEL OF NIEUW HENGEL ZENGERINK IS OVERAL THUIS VOOR UW AAN- EN VERKOOP

Als **ZENGERINK** makelaardij zijn wij voor u succesvol bij
de aan- en verkoop van uw woning.

Als **ZENGERINK** hypotheekspecialisten zijn wij voor u
succesvol bij het afsluiten van hypotheek, op 'maat' gemaakt.

ZENGERINK makelaardij Oldenzaalsestraat 109 Hengelo

Gaat u uw woning verkopen? Zengerink Makelaardij biedt u meer zekerheid

Als marktleider en gespecialiseerd woningmakelaar zijn wij in staat om voor u een beter resultaat te behalen. Met een nauwkeurige en onderbouwde taxatie en ons uitgebreide marketingplan (o.a. meer dan 1400 woningzoekenden) bieden wij u de zekerheid van optimale en vlotte verkoop. Geïnteresseerd? Bel vrijblijvend 074 - 243 1010 om een afspraak te maken voor een geheel vrijblijvende taxatie van uw woning.

Onafhankelijk hypotheekadvies

Wij bemiddelen gratis voor alle grote geldverstrekkers. Door onze onafhankelijke werkwijze kunnen wij u gegarandeerd de juiste hypotheek op maat aanbieden. Geïnteresseerd? Bel vrijblijvend 074-243 1010 en maak geheel vrijblijvend een afspraak. Vul op www.zengerink.nl uw hypotheekwensen in. U krijgt binnen 24 uur een maatberekening toegezonden.

ZENGERINK

makelaardij b.v.
hypotheekspecialisten b.v.

Oldenzaalsestraat 109 Hengelo (OV)
Postbus 950 7550 AZ Hengelo
info@zengerink.nl fax: 074 - 243 1001
www.zengerink.nl tel.: 074 - 243 1010

